

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Puli
Fakultet za obrazovne nauke Štip
Udruženje vaspitača Vojvodine
Pedagoško društvo Vojvodine

SVAKODNEVNI ŽIVOT DETETA EVERYDAY LIFE OF CHILDREN

22-23. novembar 2024.
Novi Sad
22nd-23rd November 2024
Novi Sad

**ZBORNİK SAŽETAKA
BOOK OF ABSTRACTS**

Organizatori: *Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad; Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Puli; Fakultet za obrazovne nauke Štip; Udruženje vaspitača Vojvodine i Pedagoško društvo Vojvodine.*

Izdavač: *Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad*

Za izdavača: Bojan Milošević

Urednik: Lada Marinković

Lektura: Milena Zorić Latovljev

Lektura (engleski jezik): Mirjana Galić

Za lekturu i kvalitet jezika (srpski, engleski, makedonski) autorskih radova odgovorni su autori.

PROGRAMSKI ODBOR / PROGRAMME COMMITTEE:

Dr Svetlana Radović (VSSOV Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Dr Dušan Ristić (Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet / University of Novi Sad, Faculty of Philosophy)

Dr Milan Mišković (Novi Sad)

Dr Daniela Koceva (Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Факултет за образовни науки, Р. Северна Македонија / Goce Delcev University, Stip, Faculty of Educational Sciences, Republic of North Macedonia)

Prof. dr sci Iva Blažević (Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, R. Hrvatska / Juraj Dobrila University of Pula, Faculty of Educational Sciences, Department of Primary Teacher Education, Croatia)

Doc. dr sc. Danijela Blanuša Trošelj (Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, R. Hrvatska / Juraj Dobrila University of Pula, Faculty of Educational Sciences, Department of Primary Teacher Education, Croatia)

Dr Kiril Barbareev (Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Факултет за образовни науки, Р. Северна Македонија / Goce Delcev University, Stip, Faculty of Educational Sciences, Republic of North Macedonia)

Prof. dr Maja Hmelak (Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta / University of Maribor, Faculty of Education, Slovenia)

Dr Sztanane Babics Edit (Visoka škola „József Eötvös“, Baja, Mađarska / Jozsef Eotvos College, Baja, Hungary)

Dr Veselin Mićanović (Filozofski fakultet, Nikšić, Crna Gora / Faculty of Philosophy, Nikšić, Montenegro)

Dr Jasmina Klemenović (Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet / University of Novi Sad, Faculty of Philosophy)

Dr Isidor Graorac (Novi Sad)

Dr Vesna Colić (VSSOV Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Dr Anđelka Bulatović (VSSOV Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Dr Otilia Velišek-Braško (VSSOV Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Dr Svetlana Lazić (VSSOV Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Doc.dr Bojana Perić Prkosovački (Univerzitet u Novom Sadu, Medicinski fakultet, Katedra opšteobrazovnih i opšte medicinskih predmeta/ University of Novi Sad, Faculty of Medicine, Department of General Education and General Medical Subjects)

Dr Mila Beljanski (Univerzitet u Novom Sadu, Pedagoški fakultet u Somboru, / University of Novi Sad, Faculty of Education in Sombor)

Prof. dr Nila Kapor Stanulović (Novi Sad)

Prof. dr Ivana Mihić (Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Novi Sad / University of Novi Sad, Faculty of Philosophy)

Dr Lada Marinković (VSSOV, Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Prof. dr Milica Drobac Pavićević (Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet, Katedra za psihologiju, / University of Banja Luka, Faculty of Philosophy, Department of Psychology)

Dr Kanizsai Maria (Visoka škola „Jožef Etveš”, Baja, Mađarska / Jozsef Eotvos College, Baja, Hungary)

Dr Ivana Ignjatov Popović (VSSOV, Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Dr Aniko Utaši (VSSOV, Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Dr Milena Zorić Latovljjev (VSSOV, Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Mr Jovanka Ulić (VSSOV, Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Dr Mirjana Matović (VSSOV, Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Dr Uglješa Colić (VSSOV, Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Msr Miloš Vasiljević (VSSOV, Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

Prof. dr Emira Švraka (Univerzitet u Sarajevu, Fakultet zdravstvenih studija, BiH / University of Sarajevo, Faculty of Health Studies, Bosnia and Herzegovina)

Dr Maja Galić (VSSOV Novi Sad / Preschool Teacher Training College, Novi Sad)

ORGANIZACIONI ODBOR / ORGANIZING COMMITTEE:

Dr Lada Marinković, predsednica / President

Dr Aniko Utaši, sekretarka / Secretary

Radmila Petrović, predsednica Udruženja vaspitača Vojvodine / President of the Association of Preschool Teachers of Vojvodina

Sanja Rista Popić, predsednica Pedagoškog društva Vojvodine / President of the Pedagogical Society of Vojvodina

Dr Otilia Velišek-Braško

Dr Svetlana Radović

Msr Miloš Vasiljević

Dr Tamara Milošević

Dr Uglješa Colić

Dr Milena Zorić Latovljjev

Msr Bojana Subašić

Nela Dujić, master vaspitač / Master of Education

Aleksandra Marcikić, master vaspitač / Master of Education

Mirjana Galić, prevodilac za engleski jezik / translator for English language

Dušan Radosavljević

Milena Čupić, računovodstvo / Accounting

Konferencija je odobrena od strane *Pedagoškog Zavoda Vojvodine* kao oblik stručnog usavršavanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika (broj: 685/1).

Zlatni sponzor konferencije:

Ostali sponzori:

PROGRAM KONFERENCIJE

CONFERENCE PROGRAMME

Interdisciplinarna naučno-stručna konferencija sa međunarodnim učešćem
Interdisciplinary Scientific Conference with International Participation

svakodnevni život deteta everyday life of children

Novi Sad, 22. i 23. novembar 2024.

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad

**Mesto održavanja: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad,
Petra Drapšina 8, Novi Sad**

PRVI DAN – 22. 11. 2024, PETAK

- 14:00–14:30 Okupljanje i registracija učesnika
14:30–15:00 Svečano otvaranje

PLENARNA PREDAVANJA

- 15:00–15:20 Danijela Blanuša Trošelj (Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, R. Hrvatska):
PRAVO DJETETA NA IGRU – LAŽNA ILI STVARNA DOBROBIT
- 15:20–15:40 Tijana Prodanović (Univerzitet u Beogradu, Matematički fakultet, R. Srbija):
ASTRO(FIZIKA) OD MALIH NOGU
- 15:40–16:00 Jovanka Ulić (Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad, R. Srbija): *KULTURA U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU DETETA*

16:00–16:30 Pauza

USMENA IZLAGANJA

Moderator: Svetlana Radović

- 16:30–16:45 Svetlana Radović (Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad, R. Srbija): *DISKURZIVNA KONSTRUKCIJA DETINJSTVA NEOLIBERALIZMA – IMPLIKACIJE PO RANO OBRAZOVANJE I DOBROBIT DETETA*
- 16:45–17:00 Danijela Blanuša Trošelj, Monika Terlević (Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, R. Hrvatska): *POTICAJNIM OKRUŽJEM DO DOBROBITI DJECE – ODGAJATELJSKA PERSPEKTIVA*
- 17:00–17:15 Diskusija

Opciono: druženje, obilazak Petrovaradinske tvrđave i poseta Opservatoriji / Svemirskom muzeju

DRUGI DAN – 23. 11. 2024, SUBOTA

- 9:00–9:30 Okupljanje i registracija učesnika

USMENA IZLAGANJA

Sekcija I (amfiteatar)

Moderator: Lada Marinković

- 9:30–9:45 Lada Marinković (Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad, R. Srbija): *Veštačka inteligencija u svakodnevnom životu dece*
- 9:45–10:00 Danica Pušković (OŠ „22 avgust”, Bukovac, R. Srbija): *STEM obrazovanje dece u školskoj praksi*
- 10:00–10:15 Ljiljana Krstevska (Akademija savremenih edukacija „Pro Scientia”, Skoplje, R. Severna Makedonija): *IKT tehnologija u ranom razvoju dece*
- 10:15–10:30 Sanja Gacov (University „Goce Delčev”, Štip – Faculty of educational sciences, Republic of North Macedonia): *Prednosti i ograničenja učenja na daljinu*
- 10:30–10:45 Biljana Loteska (JUDG „Detska Radost”, Skoplje, R. Severna Makedonija): *Deca i mediji – Kodeks o zaštiti dece od prekomerne upotrebe televizije i mobilnih telefona*
- 10:45–11:00 Diskusija

USMENA IZLAGANJA

Sekcija II (učionica 2, prizemlje)

Moderator: Aniko Utaši

- 9:30–9:45 Jovanka Denkova (Univerzitet „Goce Delčev”, Štip, Filološki fakultet, R. Severna Makedonija): *Literatura za decu – kao prilika da učimo o svetu oko nas*
- 9:45–10:00 Jovana Stevanović (Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, R. Srbija): *Srpska književnost 18. i 19. veka u savremenoj nastavi: analiza pripovedaka Čiča Jordan i Ibiš-aga Stevana Sremca i komedije Laža i paralaža Jovana Sterije Popovića*
- 10:00–10:15 Vjekoslava Jurdana, Mirela Tuhtan, Mia Host (Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, R. Hrvatska; OŠ „Drago Gervais”, Brešca, R. Hrvatska): *Književna zavičajna baština u životu suvremenog djeteta (uz primjer školskog projekta o liku i djelu Drage Gervaisa)*

10:15–10:30 Ines Voršić, Barbara Bednjički Rošer (Univerzitet u Mariboru, Pedagoški fakultet, Filozofski fakultet, R. Slovenija): *Čitanje kao svakodnevna aktivnost deteta i temelj razvoja čitalačke pismenosti*

10:30–10:45 Diskusija

10:45–11:30 Pauza za kafu

USMENO IZLAGANJE I RADIONICA (amfiteatar)

Moderator: Lada Marinković

11:30–11:45 Nataša Tasić (Akademija vaspitačko-medicinskih strukovnih studija, Kruševac, R. Srbija): *Cirkus u obrazovanju: o vrednostima, principima i mogućnostima*

RADIONICA

12:00–13:00 Dragan Jajić Vladislavljev (Kreativni pogon, Novi Sad, R. Srbija): *Umetnost cirkusa u svakodnevici deteta*

13:00–14:00 Pauza za ručak

USMENA IZLAGANJA

Sekcija III (amfiteatar)

Moderator: Tamara Radovanović

14:00–14:15 Roza Kostaska, Tatjana Gregova (JOUGD „Jasna Risteska”, Ohrid, R. Severna Makedonija; JOUGD „Majski cvet”, Bitola, R. Severna Makedonija): *Dnevna rutina kao faktor holističkog razvoja dece predškolskog uzrasta*

14:15–14:30 Marija Lukić, Kristina Žunić (Akademija strukovnih studija, Odsek studija za vaspitače i medicinske sestre vaspitače, Šabac, R. Srbija): *Participacija dece u vaspitnoj praksi*

14:30–14:45 Jelena Petković, Vera Jovanović, Marina Janković (Predškolska ustanova „Radost”, Čačak, R. Srbija): *Vrtić po meri deteta*

14:45–15:00 Jelena Bogojević (OŠ „Žarko Zrenjanin”, Pančevo, Banatsko Novo Selo, R. Srbija): *Učenje iz pozicije deteta: Šta kažu učenici?*

15:00–15:15 Tamara Radovanović, Uglješa Colić, Vesna Colić (Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad, R. Srbija): *Rutine i rituali u novosadskim vrtićima*

15:15–15:30 Diskusija

USMENA IZLAGANJA

Sekcija IV (CDU, blok B, prizemlje)

Moderator: Milena Zorić Latovljev

14:00–14:15 Tatjana Milivojčević (PU „Pčelica”, Sremska Mitrovica, R. Srbija): *Didaktička uloga stripa u radu sa decom predškolskog uzrasta*

14:15–14:30 Tamara Grujić, Slobodan Balać (Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi, R. Srbija): *Intermedijalne govorne forme u funkciji razvoja ritmičkih i govornih sposobnosti dece*

14:30–14:45 Dragana Gavrilović-Obradović (OŠ „Đura Jakšić”, Kać, R. Srbija): *Primena Blumove taksonomije u različitim tematskim aktivnostima*

14:45–15:00 Olgica Stojić, Tatjana Bjeletić, Ivana Nikačev (PU „Dreamland”, Novi Sad, R. Srbija): *Participacija dece stranaca u bilingvalnom programu vrtića*

- 15:00–15:15 Slobodan Balać, Bogdan Tomić, Angela Mesaroš Živkov (Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi, R. Srbija): *Muzika i pokret u funkciji ranog razvoja dece*
- 15:15–15:30 Diskusija

USMENA IZLAGANJA

Sekcija V (učionica 2, prizemlje)

Moderator: Otilia Velišek-Braško

- 14:00–14:15 Otilia Velišek-Braško, Dijana Kopunović Torma (Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad, R. Srbija; Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi, R. Srbija): *Porodično orijentisane rane intervencije u svakodnevnom kontekstu deteta sa potrebom za dodatnom podrškom*
- 14:15–14:30 Olgica Pušić Ugrnov, Nikolina Ilić (PU „Dobra vila”, Novi Sad, R. Srbija): *„Recepti za roditeljstvo” kao potreba u svakodnevnom životu savremene porodice*
- 14:30–14:45 Slađana Velendečić, Tatjana Ljubojević (Muzej Vojvodine, Novi Sad, R. Srbija): *Edukativni porodični programi u Muzeju Vojvodine*
- 14:45–15:00 Bojana Subašić, Otilia Velišek-Braško (Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad, R. Srbija): *Svakodnevni život deteta u oblasti inkluzije: izazovi, iskustva i podrška*
- 15:00–15:15 Snežana Stavreva Veselinovska (Univerzitet „Goce Delčev”, Štip, Fakultet obrazovnih nauka, R. Severna Makedonija): *Zašto deca provode manje vremena u prirodnom okruženju?*
- 15:15–15:30 Diskusija

15:30–15:45 Pauza

- 15:45–16:00 Završna plenarna diskusija i zaključci konferencije; Evaluacija
- 16:00–16:30 Podela zahvalnica i sertifikata; Zatvaranje Konferencije

Sažeci/Abstracts

(prema redosledu u programu konferencije)

PRAVO DJETETA NA IGRU – LAŽNA ILI STVARNA DOBROBIT

Danijela Blanuša Trošelj

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, R. Hrvatska

Pravo na igru dio je razvojnih prava priznato Konvencijom o pravima djeteta (UN, 1989). Igra je kompleksna aktivnost, potreba djeteta čijim se zadovoljenjem potiče cjelokupan razvoj djeteta. Iako je značaj igre u djetinjstvu prepoznat od davnina, njena se pozicija i razumijevanje mijenjalo ovisno o društvenom i kulturnom kontekstu. Tehnološki i znanstveni napredak omogućio je sagledavanje značaja igre na drugačiji način. Tako je dokazano da igra utječe na mozak na više razina; izravno mijenjajući njegovu strukturu i način funkcioniranja, a posljedično uzrokuje promjene koje su molekularne, stanične i ponašajne prirode. Te promjene su ključne za procese učenja te za razvoj prilagodljivih i prosocijalnih oblika ponašanja. Unatoč tim spoznajama, igra se u društvenom kontekstu još uvijek često sagledava kao nevažna, trivijalna, neozbiljna. S druge strane, znanstvena zajednica te ekonomski i politički sektori prepoznaju igru kao ključan element u stvaranju boljeg društva, što može uzrokovati pokušaje standardiziranja i kontroliranja igre, čime se suštinska vrijednost igre dovodi u pitanje.

Ovaj rad daje pregled dokumenata obrazovne politike u pojedinim zemljama Europe, a kojima se nastoji urediti pravo djeteta na igru. Također, sažima, diskurskom kritičke analize, suvremena znanstvena istraživanja o igri te nastoji istražiti na koji se način gleda na igru u životu današnjeg djeteta. Rad problematizira dva suprotna pogleda na igru, pedagogiju igre i pedagogizaciju igre. Pedagoški pristup igri temelji se na korištenju igre kao sredstva za učenje i napredovanje djece. Taj pristup vidi igru kao esencijalnu djelatnost u razvojnim godinama, koja djeci omogućuje istraživanje, obrazovanje i napredak na spontan i zabavan način. No, pedagogizacija igre odnosi se na korištenje igre unutar organiziranog i namjenskog odgojno-obrazovnog okruženja. U tom kontekstu, igra može uključivati aktivno sudjelovanje odraslih s ciljem postizanja određenih odgojno-obrazovnih rezultata. Iako oba koncepta ističu značaj igre, razlikuju se po metodama i namjeni upotrebe igre u odgojno-obrazovnom procesu.

U programskim dokumentima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja većine zemalja, igra se ističe kao dominantna metoda rada te se naglašava potreba za njenim praćenjem i dokumentiranjem. Pojedine države, poput Kanade, Irske ili Engleske igri su posvetile čitave posebne dokumente. Znanstvena zajednica proučava učinak igre na razvoj posebnih kompetencija, poput STEM, digitalnih, a uviđa se i neposredan utjecaj igre na djecu s razvojnim teškoćama. Također, istražuje se i utjecaj i interakcija djece s odraslima u igri te način upliva odgajatelja u odgojno-obrazovnom procesu. Kada je igra u pitanju, zamjetan je pad interesa društva prijelazom djece iz dječjih vrtića u školski sustav.

Konačno, pravo je pitanje poštuje li se u suvremenom svijetu dječje pravo na igru i kako razumijemo to pravo. Razmišljajući o igri kao dobrobiti djeteta, ali i procesu ka dobrobiti odrasle osobe, možemo li usmjeravanjem igre pospješiti njen doprinos sreći i zdravlju djeteta ili time gušimo neprepoznate potencijale koje bi možda proizašle iz dječje slobodne igre? Jesu li sigurnosni, zdravstveni i odgojni ciljevi kontroliranja igre već toliko prešli točku suštinske dobrobiti, da se treba zapitati što to činimo djeci i njihovom pravu na igru?

Ključne riječi: obrazovna politika, pedagogija igre, pedagogizacija igre, prava djeteta.

THE CHILD'S RIGHT TO PLAY – FALSE OR REAL WELLBEING

Danijela Blanuša Trošelj

Juraj Dobrila University of Pula, Faculty of Educational Sciences, Croatia

The right to play is part of the developmental rights recognised by the Convention on the Rights of the Child (UN, 1989). Play is a complex activity, the satisfaction of which stimulates the entire development of the child. Although the importance of play in childhood has been recognised since ancient times, its position and understanding has changed depending on the social and cultural context. Technological and scientific progress has made it possible to perceive the significance of the play in a different way. Thus, it has been proven that the play affects the brain on several levels; directly altering its structure and way of functioning, and consequently causing changes that are molecular, cellular and behavioural in nature. These changes are crucial for learning processes and for the development of adaptive and prosocial forms of behaviour. Despite these findings, the play is still often perceived in the social context as unimportant, trivial, and frivolous. On the other hand, the scientific community and the economic and political sectors recognize the play as a key element in creating a better society, which can cause attempts to standardize and control the play, thus calling into question the intrinsic value of the play.

This paper provides an overview of educational policy documents in certain European countries, which seek to regulate the right of children to play. It also summarizes, through the discourse of critical analysis, contemporary scientific research on play and tries to explore how play is viewed in the life of today's child. The paper problematizes two opposing views on play, pedagogy of play and pedagogisation of play. The pedagogical approach to play is based on the use of play as a means for children to learn and progress. This approach sees play as an essential activity in the developmental years, which allows children to explore, educate and progress in a spontaneous and fun way. However, the pedagogisation of play refers to the use of play within an organized and dedicated educational environment. In this context, play may involve the active participation of adults with the aim of achieving certain educational outcomes. Although both concepts emphasise the importance of the play, they differ in the methods and purpose of using the play in the educational process.

In the curriculum documents of early childhood education and care of most countries, the play stands out as the dominant method of work and the need for its monitoring and documentation is emphasised. Some countries, such as Canada, Ireland or England, have dedicated entire special documents to the play. The scientific community studies the effect of play on the development of special competencies, such as STEM, digital, and the direct impact of play on children with disabilities is recognized. Also, the influence and interaction of children with adults in play and the way teachers influence in the educational process are explored. When it comes to play, there is a noticeable decline in the interest of society with the transition of children from kindergartens to the school system.

Finally, the real question is whether children's right to play is respected in the modern world and how we understand this right. Thinking about play as a child's wellbeing, but also a process towards the wellbeing of an adult, can we improve the child's contribution to the child's happiness and health by directing play, or are we stifling the unrecognised potentials that might arise from children's free play? Have the safety, health and educational goals of controlling the play already passed the point of essential wellbeing so much that we should ask ourselves what we are doing to children and their right to play?

Keywords: educational policy, pedagogy of play, pedagogisation of play, rights of the child.

ASTRO(FIZIKA) OD MALIH NOGU

Tijana Prodanović

Univerzitet u Beogradu, Prirodno-matematički fakultet, R. Srbija

Učenici se sa fizikom i astronomijom sreću tek u poznijim razredima osnovne i srednje škole, pri čemu fizika nažalost obično postane omražen predmet. Međutim, deca na najranijem uzrastu prvi susret sa naukom najčešće imaju baš kroz fiziku koja je glavni sastojak zaslužan za “wow efekat” koji najčešće koristimo na događajima kao što su festivali nauke, Noći istraživača, ali i u ogledima koji mogu da se rade u kućnim uslovima. Pored toga fizika je često i osnovni sastojak igara, što pruža idealnu priliku da se deca upoznaju sa nekim osnovnim konceptima. Lekcija koju imamo priliku da naučimo o tome zašto fizika tako lako pada namlađima, je ista lekcija koja nam može pomoći da razumemo zašto ona toliko teško pada učenicima u školskom uzrastu. U ovom predavanju podeliću neka svoja iskustva iz festivala nauke i Noći istraživača, kao i iskustva iz učenja kroz igru, a koja nam mogu pomoći da ovo razumemo.

Ključne reči: Učenje u ranom uzrastu, igra i fizika, Festival nauke, Noć istraživača.

(ASTRO)PHYSICS FROM THE YOUNGEST OF AGE

Tijana Prodanović

University of Belgrade, Faculty of Mathematics, Serbia

Students have their first classes in physics and astronomy in higher grades of elementary and secondary education, and usually physics then becomes one of their least favorite subjects. On the other hand, at the youngest of age children often have their first encounter with science through physics, which is the main component of the “wow science” we usually see in event such are Science festivals and Researchers Night. Moreover, physics is also one of the key components in play, giving ideal opportunity for introducing children to some basic physics concepts through game play. The lesson we have the opportunity to learn here is why is physics so easy and beloved among young children and how and why it gets so hard for school children. In this lecture I will share some of my experiences from organising Science festivals and Researcher’s night, as well as some experiences from gamified education, which can help us understand this longstanding issue.

Keywords: Early child learning, play and physics, Science festival, Researchers Night.

|

КУЛТУРА У СВАКОДНЕВНОМ ЖИВОТУ ДЕТЕТА

Јованка Улић

Висока школа струковних студија за образовање васпитача Нови Сад, Р. Србија

Култура је појам који у себи садржи толико различитих значења да је готово немогуће подвести је под једну јединствену дефиницију, семантички и дисциплинарно је одредити. Дефинисање културе, од елитистичког приступа до одредница у савременом друштву, и њеног значења налазимо у дискурсу друштвених наука као што су филозофија и историја културе, етнологија и етнографија, социјална и културна антропологија, психологија и социологија, али и у оквиру многих природних наука. Улога културе је да чува и репродукује културно наслеђе. Култура постаје универзални чувар хармоније између човека и средине у којој дете одраста и стиче компетенције за развој животних вештина. Институције културе нам пружају осећај припадања, настављају континуитет традиције, а уједно представљају културну разноликост, негују разумевање и толеранцију, подстичу социјалну инклузију, хране нашу душу. Повезивање институција културе, вртића и родитеља као подршка социјалној добродити детета, уз поштовање чињенице да су деца компетентни учесници, способни да разумеју свет који их окружује, је начин да деца израсту у људе свесне битности како своје, тако и других култура. Данас, многе институције културе, свесне важности неговања публике од раног детињства, развијају и осмишљавају образовне програме како за појединце, тако и за групе, кроз које деца имају могућност да креативно испоље и стваралачки уобличе своје доживљаје и сазнања.

Кључне речи: култура, институције културе, социјална добробит детета, сарадња, стваралаштво.

CULTURE IN CHILDREN'S EVERYDAY LIFE

Jovanka Ulić

Preschool Teacher Training College Novi Sad, Serbia

Culture is a concept that contains so many different meanings that it is almost impossible to bring it under one single definition, to determine it semantically and disciplinary. The definition of culture, from the elitist approach to the determinants in modern society, and its meaning can be found in the discourse of social sciences such as philosophy and cultural history, ethnology and ethnography, social and cultural anthropology, psychology and sociology, but also within many natural sciences. The role of culture is to protect and reproduce cultural heritage. Culture becomes the universal guardian of harmony between man and the environment in which a child grows up and acquires competences for the development of life skills. Institutions of culture provide us with a sense of belonging, continue the continuity of tradition, and at the same time represent cultural diversity, foster understanding and tolerance, encourage social inclusion, and feed our soul. Connecting institutions of culture, kindergartens and parents as support for the social well-being of children, while respecting the fact that children are competent participants, capable of understanding the world around them, is a way for children to grow into people aware of the importance of both, their own and other cultures. Today, many institutions of culture, aware of the importance of nurturing the audience from early childhood, develop and design educational programs for both individuals and groups, through which children have the opportunity to creatively express and creatively shape their experiences and knowledge.

Keywords: culture, institutions of culture, children's social well-being, cooperation, creativity.

DISKURZIVNA KONSTRUKCIJA DETINJSTVA NEOLIBERALIZMA:
IMPLIKACIJE PO RANO OBRAZOVANJE I DOBROBIT DETETA

Svetlana Radović

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad, R. Srbija

Rad je posvećen analizi diskurzivne konstrukcije detinjstva u neoliberalnom društvenom kontekstu i njenim mogućim posledicama po učinke ranog obrazovanja na dobrobit deteta. Diskurzivne konstrukcije odražavaju i oblikuju šire društvene, ekonomske i političke tokove. Neoliberalizam kao ideološki režim koji ekonomizuje društvo svojom naglašenom tržišnom logikom, kompetitivnošću i individualizmom, utiče na načine na koje se detinjstvo percipira, vrednuje i organizuje kako unutar društvenog sistema, tako i unutar podsistema obrazovanja te samim tim i ranog obrazovanja. U radu se prvo razmatra neoliberalni diskurzivni konstrukt “super deteta” – deteta punog potencijala, spremnog za nove izazove, kako u obrazovanju, tako i u karijeri, konkurentnog, individualizovanog bića koje prihvata rizike i sposobno je da nadmaši samo sebe. Ovaj diskurs naglašava važnost ranog obrazovanja kao temelja za budući ekonomski uspeh, čime se detinjstvo instrumentalizuje u svrhu postizanja ekonomskih ciljeva. Dece se tretiraju kao “investicije u ljudski kapital” i “preduzetnici sopstvenog učenja”, kao budući radnici čiji će uspeh doprineti globalnoj konkurentnosti nacije. Potom se razmatraju utemeljenja ovog konstrukta u novim istraživanjima i teorijama (nauka o mozgu), ali i u oživljavanju starijih teorijskih resursa (Vigotski). Na kraju rada iznose se moguće posledice kompleksne i često konfliktne obrazovne politike ranog obrazovanja zasnovane na diskursu “super deteta” po dobrobit deteta koja podrazumeva holistički pristup, pristup koji balansira tržišne zahteve sa potrebama za emocionalnim, socijalnim i kreativnim razvojem dece i koji može biti održiviji model za dugoročni razvoj i sreću dece.

Ključne reči: neoliberalizam, “super dete”, rano obrazovanje, holistički razvoj.

THE DISCURSIVE CONSTRUCTION OF CHILDHOOD IN NEOLIBERALISM:
IMPLICATIONS FOR EARLY EDUCATION AND CHILD WELL-BEING

Svetlana Radović

Preschool Teacher Training College Novi Sad, Serbia

This paper is dedicated to analyzing the discursive construction of childhood within a neoliberal societal context and its potential consequences for early education and child well-being. Discursive constructions both reflect and shape broader social, economic, and political trends. Neoliberalism, as an ideological regime that economizes society with its pronounced market logic, competitiveness, and individualism, influences how childhood is perceived, valued, and organized within the societal system and the education subsystem, including early education. Initially, the paper examines the neoliberal discursive construct of the „super child” – a child perceived as full of potential, ready for new challenges in both education and career, a competitive, individualized being that accepts risks and is capable of surpassing itself. This discourse emphasizes the importance of early education as a foundation for future economic success, thereby instrumentalizing childhood to achieve economic goals. Children are treated as „investments in human capital”; and entrepreneurs of their learning, envisioned as future workers whose success will contribute to the nations global competitiveness. Subsequently, the paper explores the foundations of this construct in new research and theories (brain science) and the revival of older theoretical resources (Vygotsky). In the final section, the paper discusses the potential consequences of complex and often conflicting early education policies based on the discourse of the „super child” for child well-being. This well-being implies a holistic approach, balancing market demands with the needs for the emotional, social, and

creative development of children, which could be a more sustainable model for their long-term development and happiness.

Keywords: neoliberalism, „super child”, early education, holistic development.

POTICAJNIM OKRUŽJEM DO DOBROBITI DJECE – ODGAJATELJSKA PERSPEKTIVA

Danijela Blanuša Trošelj, Monika Terlević

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, R. Hrvatska

Osiguravanje dobrobiti djece integrativni je proces osobnog razvoja i stvaranja pozitivnih socijalnih odnosa u kvalitetnom, podržavajućem i poticajnom okružju. Esencijalno jedinstvo igre, učenja i poučavanja potiče se u poticajnom okružju dječjeg vrtića čime se ostvaruje pristupačnost i inkluzija sve djece. U takvom okružju, asimilirajući nova znanja, djeca uče iskustveno. Igram, u poticajnom okružju, djeca uče čineći te akomodiraju prethodno asimilirana znanja u skladu s novim idejama. Pedagoški pripremljeno okružje omogućuje djeci (su)konstruktivističko učenje kroz igru. U vezi s time, uloga je odgajatelja proaktivno stvarati stimulatívno okružje koje omogućuje integraciju fizičkog, socijalnog i logičkog znanja djece. Nastavno na odgovornost odgajatelja u osiguravanju prethodno istaknutih procesa, cilj je ovog istraživanja bio dobiti uvid u procjene odgajatelja o poticajnom okružju sobe dnevnog boravka odgojne skupine dječjeg vrtića u kojem rade. Istraživanje je dizajnirano u skladu s kvantitativnom paradigmom, a provedeno je metodom anketiranja. Istraživanje je uzorkovano na neprobabilističkom, odnosno neslučajnom prigodnom uzorku od 122 odgajatelja zaposlenih u dječjim vrtićima diljem Republike Hrvatske. U istraživanju su sudjelovali odgajatelji pripravnici, odgajatelji predškolske djece i nestručne zamjene više i visoke stručne spreme, odnosno odgajatelji koji mentoriraju studente na stručnoj praksi. Istraživanje je provedeno tijekom travnja i svibnja 2024. godine. Istraživački instrument kreiran je u svrhu provedbe ovog istraživanja. Upitnik je sadržavao 40 čestica pripadajućih podskala koje pokrivaju područja prostornog, socijalnog, materijalnog i organizacijskog konteksta okružja u dječjem vrtiću, poruka koje prostor šalje djeci, područja integracije raznih različitosti; od inkluzije djece s teškoćama u razvoju, do integriranja područja znanosti, umjetnosti i tehnologije te odgajateljskih kompetencija u skladu s holističkim pogledom na dijete. Iz rezultata je vidljivo da odgajatelji visoko procjenjuju većinu čestica. Konkretno, rezultati su pokazali da većinu varijabli odgajatelji procjenjuju s visokim vrijednostima, dok su nešto niže procijenjene vrijednosti na varijablama koje su vezane uz arhitektonska rješenja samog prostora dječjeg vrtića. Odgajatelji su visoko procijenili svoje okružje u kojem djeluju te čiji su kreatori. Prethodno navedeno dovodi u pitanje njihovu objektivnost tijekom procesa procjenjivanja prostora u kojem svakodnevno rade i borave. Dakle, varijable koje su osrednje procijenjene jesu one koje su neovisno o radu odgajatelja, odnosno one čija uspješnost provedbe i kvaliteta ne ovise o samom odgajatelju. Statistički značajna razlika utvrđena je među pojedinim česticama skala s obzirom na karakteristike odgojne skupine u kojoj odgajatelji rade. Varijabla, stupanj obrazovanja odgajatelja te radni staž u odnosu na fazu njihovog profesionalnog razvoja, nisu utvrđene statistički značajne razlike na česticama podskala. Doprinos istraživanja uviđa se u akomodiranju teorijskih saznanja o poticajnom okružju u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Također, doprinos se uviđa u utvrđivanju smjernica za inicijalno obrazovanje uz cjeloživotno učenje budućih odgajatelja i odgajatelja praktičara u svrhu osnaživanja njihovih kompetencija za kreiranje poticajnog okružja te u konačnici osiguravanje dobrobiti djece u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, a s time i društva budućnosti.

Ključne reči: dječji vrtić; dobrobit djece; odgajatelji mentori; poticajno okruženje; rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

A STIMULATING LEARNING ENVIRONMENT FOR CHILDREN'S WELL-BEING – PRESCHOOL TEACHERS' PERSPECTIVE

Danijela Blanuša Trošelj, Monika Terlević

Juraj Dobrila University of Pula, Faculty of Educational Sciences, Croatia

Ensuring children's well-being is an integrative process of personal development and the creation of positive social relationships in a quality, supportive and stimulating environment. The essential unity of play, learning and teaching is encouraged in the stimulating environment of the kindergarten, which ensures the accessibility and inclusion of all children. In such an environment, assimilating new knowledge, children learn experientially. Through play, in a stimulating learning environment, children learn by doing, and accommodate previously assimilated knowledge in accordance with new ideas. The pedagogically prepared environment enables children to (co)construct learning through play. The role of preschool teachers is to proactively create a stimulating environment that enables the integration of children's physical, social and logical knowledge. Further to the responsibility of preschool teachers in ensuring the previously highlighted processes, the goal of this research was to gain insight into the preschool teachers' assessments of the stimulating environment of the kindergarten spaces where they work. The research was designed in accordance with the quantitative paradigm, and was conducted using the survey method. The research was sampled on a non-probabilistic, i.e. non-random, appropriate sample of 122 preschool teachers working in kindergartens throughout the Republic of Croatia. Participating in the research were interns, preschool teachers and non-professional substitutes with undergraduate and graduate professional qualifications, that is, preschool teachers who mentor students on professional practice in their initial education. The research was conducted during April and May 2024. The research instrument was created for the purpose of conducting this research. The questionnaire contained 40 variables that cover the areas of the spatial, social, material and organizational context of the environment in the kindergarten, the messages that space sends to children, areas of integration of various differences; from the inclusion of children with developmental disabilities, to the integration of the fields of science, art and technology, and educational competencies in accordance with a holistic view of children. It is evident from the results that preschool teachers rate most of the variables highly. In particular, the results showed that most of the variables were evaluated by preschool teachers with high values, while slightly lower values were estimated for the variables related to the architectural solutions of the kindergarten space itself. Preschool teachers highly evaluated their environment in which they operate and whose creators they are. The foregoing calls into question their objectivity during the process of evaluating the space in which they work and live on a daily basis. So, the variables that are moderately evaluated are those that are independent of the preschool teachers' work, that is, those whose implementation success and quality do not depend on the teacher himself. A statistically significant difference was found among the individual parts of the scales with regard to the characteristics of the educational group in which the preschool teachers work. No statistically significant differences were found for the variables, the level of preschool teachers' education and the length of service in relation to the stage of their professional development. The contribution of the research can be seen in the accommodation of theoretical knowledge about the stimulating learning environment in the system of early childhood education and care. Also, the contribution is seen in establishing guidelines for initial education along with lifelong learning of future preschool teachers and practicing teachers for the purpose of

strengthening their competences for creating a stimulating learning environment and ultimately ensuring the children's well-being in the system of early childhood education and care, and thus the society of the future.

Keywords: children's well-being; early childhood education and care; kindergarten; mentor; stimulating environment.

VEŠTAČKA INTELIGENCIJA U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU DECE

Lada Marinković

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad, R. Srbija

Kada razmišljamo o svakodnevnom životu dece generacije alfa, nema značajnije teme od uticaja AI na njihov razvoj i njihovu budućnost. Već danas veštačka inteligencija je uključena u začecje, rođenje, rani razvoj u svim aspektima, odnose koje deca ostvaruju u svom okruženju, obrazovanje, zdravlje, igru. Tehnološka revolucija menja svakodnevicu čoveka uključujući i najmlađe generacije. Svakodnevica na koju se odrasli tek prilagođavaju predstavlja izazov za njihovu tradicionalnu ulogu u životu dece koja se odnosi na pripremu mladih za budući život. Danas, sve češće, deca preuzimaju ulogu onih koji odrasle uvode u svet tehnologija koristeći pri tome i novi jezik/rečnik. U radu se kroz analizu medijskih tekstova i odabranih naučnih radova pokušava doći do odgovora o tome kakva je uloga AI u životu dece, koji su pozitivni i negativni efekti, u kom uzrastu deca počinju da budu korisnici AI, kakva je uloga vaspitača u odnosu na upotrebu AI, kakav je njen uticaj na kreativnost, rano obrazovanje, moralni i emocionalni razvoj. Kao dve strane istog novčića, izazovi i rizici AI stalno se okreću i izazivaju nas da motrimo istovremeno na oba. Tehnološki razvoj je toliko sveprisutan i ubrzan da su odrasli u situaciji stalnog učenja da ovladaju njenim korišćenjem, sa izazovom stalnog razmatranja etičkih aspekata i zaštite novog digitalnog identiteta. Unicef se posebno angažuje na uključivanje prava deteta u politike razvoja AI. Rad analizira smernice odraslima za odgovornu i kompetentnu upotrebu AI u obrazovanju na ranom uzrastu.

Ključne reči: veštačka inteligencija (AI), svakodnevni život deteta, rano obrazovanje, moralna načela upotrebe AI.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE DAILY LIFE OF CHILDREN

Lada Marinković

Preschool Teacher Training College Novi Sad, Serbia

When we think about the daily lives of Generation Alpha children, there is no more significant topic than the impact of AI on their development and their future. Already today, artificial intelligence is involved in conception, birth, early development in all aspects, relationships that children have in their environment, education, health, play. The technological revolution is changing the everyday life of people, including the youngest generations. The everyday life to which adults are still adapting presents a challenge for their traditional role in children's lives,

which is related to the preparation of young people for future life. Today, children take the role of those who introduce adults to the world of technology, using a new language/vocabulary. Through the analysis of media texts and selected scientific works, the paper tries to find answers about the role of AI in children's lives, what are the positive and negative effects, at what age do children start to be users of AI, what is the role of educators in relation to the use of AI, what is its impact on creativity, early education, moral and emotional development. Like two sides of the same coin, the challenges and risks of AI keep turning and challenge us to look at both at the same time. Technological development is so ubiquitous and accelerated that they have grown up in a situation of constant learning to master its use, with the challenge of constantly considering ethical aspects and protecting the new digital identity. UNICEF is particularly committed to the inclusion of children's rights in AI development policies. The paper analyzes guidelines for adults for responsible and competent use of AI in early childhood education.

Keywords: artificial intelligence (AI), daily life of a child, early education, moral principles and using AI.

СТЕМ ОБРАЗОВАЊЕ ДЕЦЕ У ШКОЛСКОЈ ПРАКСИ

Даница Пушковић

ОШ „22.август”, Буковац, Р. Србија

Међупредметна корелација у наставним плановима и програмима основношколских предмета није заступљена у довољној мери а од изузетне је важности за правилно усвајање знања из научних дисциплина. Ефикасно повезивање знања могуће је применом СТЕМ метода који је слабо заступљен у основношколској наставној пракси. Примена савремених образовних технологија и научних сазнања у настави данас није у складу са вртоглавим развојем науке и технологије. СТЕМ образовање подразумева покушаје и погрешке као обавезан део процеса којим се долази до великих постигнућа. Само искуствено знање стечено самосталним практичним радом ученика уз активацију више чула обезбеђује правилно усвајање и примену стечених знања. Примена СТЕМ метода доприноси превазилажењу недовољне међупредметне корелације омогућавајући оптимално учење и стицање функционалног знања. Циљ овог рада је да се прикаже како се обрада садржаја применом СТЕМ метода може реализовати на занимљивији и сврсисходнији начин кроз радионичарски рад. Извођењем једноставних експеримената деца су подстакнута да сарађују, истражују, промишљају и повезују знања из природних предмета са математиком, технологијом и инжењерством. Овакав приступ резултира усвајањем многих међупредметних компетенција и вештина за 21 век (ткз. „меке” вештине) код деце. Повезивањем теоријских знања са практичним вештинама деца су усвојила једноставне технике СТЕМ метода и доживела нова аутентична искуства. Подстакнута су да самостално изводе експерименте и мотивисана да своја нова знања поделе са вршњацима. Усвојене вештине и знања током рада која се темеље на личном искуству ученици могу значајно применити у даљем школовању и у животу. У раду су приказана искуства са радионица у оквиру СТЕМ секције у основној школи „22 август” из Буковца.

Кључне речи: СТЕМ образовање, деца, вештине, функционално знање.

STEM EDUCATION OF CHILDREN IN SCHOOL PRACTICE

Danica Pušković

“22.avgust” Elementary School, Bukovac, Serbia

Intersubject correlation in the elementary school curriculum is not sufficiently stressed or applied, while it is, in fact, of the utmost importance for proper acquisition of knowledge in scientific disciplines. Effective knowledge-linking processes are enabled precisely applying STEM methods, which are quite underrated in elementary school teaching practice. The application of modern educational technologies and scientific knowledge in teaching today is not in line with the dizzying development of science and technology. STEM education involves „trial and error” as a necessary element in making great achievements. Only experiential knowledge acquired through students’ independent practical work along with the activation of multiple senses ensures proper acquisition and application of the acquired knowledge. STEM methods application helps overcome insufficient intersubject correlation, enabling optimal learning and acquisition of functional knowledge. This paper aims to show how content processing using STEM methods can be realized in a more interesting and meaningful way through workshop activities. By performing simple experiments, children are encouraged to collaborate, explore, reflect and connect knowledge from natural subjects with mathematics, technology and engineering. This approach results in the acquisition of many cross-curricular competencies and skills for the 21st century (so-called soft skills) in children. By linking theoretical knowledge with practical skills, children adopted simple techniques of STEM methods and acquired new authentic experiences. They were encouraged to independently perform experiments and were motivated to share their newly acquired knowledge with their peers. The acquired skills and knowledge during this work, which are all based on personal experience, can be extensively applied in further education and life on behalf of the students. The paper presents experiences from the workshops of the STEM section at the Elementary School „22. Avgust” in Bukovac.

Keywords: STEM education, children, skills, functional knowledge.

ИКТ ТЕХНОЛОГИЈА У РАНОМ РАЗВОЈУ ДЕЦЕ

Љиљана Крстевска

Академија савремених едукација Pro Scientia, Скопље, Р. Северна Македонија

Рано детињство, које обухвата период од детињства до отприлике осме године, је критичан период за развој детета. У овом периоду дечји мозак се интензивно развија, стварајући основу за физички, когнитивни, емоционални и социјални развој. Истовремено, међу децом постоји повећана радозналост и потреба за истраживањем, што их чини идеалним кандидатима за интеракцију са технологијама. Савремене информационо-комуникационе технологије (ИКТ) играју значајну улогу у овом контексту. Интеракција са разним дигиталним уређајима, играма и апликацијама може омогућити деци да истражују, уче и развијају способности на начин који је био немогућ пре неколико генерација. Ова интеракција не само да подстиче дечју креативност и когнитивни развој, већ их припрема и за дигитално интегрисано окружење у коме ће

живети и радити. Истовремено, важно је напоменути да употреба ИКТ у раном детињству захтева уравнотежен и нужно надгледан приступ. Важно је осигурати да се технологије користе на начин који подржава физичке, когнитивне и социјалне потребе деце, без замене традиционалних метода учења и развоја. Имајући то у виду, увођење ИКТ-а у рани развој деце отвара нове могућности за учење и развој, али и поставља изазове који захтевају накнадни и истраживачки приступ у развоју и реализацији образовних програма за децу. Основни циљ увођења ИКТ технологија у рани развој деце је подстицање развоја когнитивних, социјалних и креативних вештина код деце. Те технологије треба користити у оквиру образовних програма који стимулишу децу да истражују, стварају и деле знање. У овом правцу активности би могле да обухвате коришћење образовних апликација, интерактивних мултимедијалних садржаја и игара, као и разних образовних веб платформи. Ове активности треба да буду осмишљене у складу са узрастом и развојним потребама деце, како би се обезбедило интерактивно и забавно учење. Остале активности: 1. Едукација васпитача и родитеља: Организовати радионице и семинаре за васпитаче и родитеље о безбедној и едукативној употреби ИКТ технологија. Пружити смернице и препоруке за контролу времена које деца проводе пред екранима. 2. Интеграција ИКТ алата у наставне активности: Креирање и коришћење едукативних апликација и игара које су прилагођене предшколском узрасту. Увођење интерактивних табли и таблет рачунара у свакодневне активности у вртићу. 3. Праћење и евалуација: Редовно праћење напретка деце кроз тестирање когнитивних и социјалних вештина пре и после имплементације ИКТ активности. Спровођење анкета и интервјуа са васпитачима и родитељима како би се прикупили повратни подаци о утицају ИКТ на децу. 4. Промовисање физичке активности и социјалне интеракције: Балансирање времена које деца проводе пред екранима са физичким активностима и играма на отвореном. Подстицање социјалних игара и активности које омогућавају деци да сарађују и комуницирају једни са другима. Истраживање је спроведено да се испита утицај информационо-комуникационих технологија (ИКТ) на рани развој деце, имало је за циљ да идентификује позитивне и негативне аспекте ИКТ у образовању и социјализацији деце, као и да понуди препоруке за њихову оптималну употребу. ИКТ технологије могу значајно да допринесу у развоју деце, али је важно да се примене умерено и одговорно. Родитељи и васпитачи требају да сарађују у регулисању употребе технологије како би се максимизирале користи, а минимизирале негативне последице на развој детета.

Кључне речи: деца, развој, едукација, информационо-комуникационе технологије (ИКТ).

ICT TECHNOLOGY IN THE EARLY DEVELOPMENT OF CHILDREN

Ljiljana Krstevska

Pro Scientia Academy of Contemporary Education, Skopje, Republic of North Macedonia

Early childhood, which spans the period from infancy to about eight years of age, is a critical period for child development. During this period, childrens brains develop intensively, creating the basis for their physical, cognitive, emotional and social development. At the same time, there is an increased curiosity and need for exploration among children, which makes them ideal candidates for interacting with technologies. Modern information and communication technologies (ICT) play a significant role in this context. Interacting with a variety of digital

devices, games and apps can allow children to explore, learn and develop abilities in a way that was impossible a few generations ago. This interaction not only encourages childrens creativity and cognitive development, but also prepares them for the digitally integrated environment in which they will live and work. At the same time, it is important to note that the use of ICT in early childhood requires a balanced and necessarily supervised approach. It is important to ensure that technologies are used in a way that supports childrens physical, cognitive and social needs, without replacing traditional methods of learning and development. Bearing this in mind, the introduction of ICT in the early development of children opens up new opportunities for learning and development, but also poses challenges that require a subsequent and research approach in the development and implementation of educational programs for children. The main goal of introducing ICT technologies in the early development of children is to encourage the development of cognitive, social and creative skills in children. These technologies should be used within educational programs that stimulate children to explore, create and share knowledge. Activities In this direction, activities could include the use of educational applications, interactive multimedia content and games, as well as various educational web platforms. These activities should be designed in accordance with the age and developmental needs of children, in order to ensure interactive and fun learning. Other activities: 1. *Education of educators and parents*; 2. *Integration of ICT tools in teaching activities*; 3. *Monitoring and evaluation*; 4. *Promotion of physical activity and social interaction*. The research was conducted to examine the impact of information and communication technologies (ICT) on the early development of children, it aimed to identify the positive and negative aspects of ICT in the education and socialization of children, as well as to offer recommendations for their optimal use. ICT technologies can significantly contribute to the development of children, but it is important to use them in moderation and responsibly. Parents and educators should cooperate in regulating the use of technology in order to maximize the benefits and minimize the negative consequences on the child development.

Keywords: children, development, education, information and communication technologies (ICT).

ПРЕДНОСТИ И ОГРАНИЧЕЊА УЧЕЊА НА ДАЉИНУ

Сања Гацов

Универзитет „Гоце Делчев”, Штип, Педагошки факултет, Р. Северна Македонија

У овом истраживачком раду ћемо истражити предности и мане онлајн учења. Образовање се дефинише као чин или процес учења знања и вештина стечених кроз процес учења То подразумева подучавање и учење одређених вештина у циљу изградње знања, доброг расуђивања и мудрости, као и преношења културе са једне генерације на другу. Образовање се углавном стиче у вртићима, школама, факултетима.. Образовање од наставника који предаје у школама је заправо формално образовање. Деца стичу образовање од својих мајки, очева, бака, такође читајући књиге, са телевизије, интернета као неформалног образовања. Образовање је највећа инвестиција, најважнија одредница за сваку државу. У данашњем свету који се брзо развија, образовање је постало доступније него икада. Без обзира да ли сте професионалац са пуним радним временом који ради од куће, родитељ који остаје код куће или студент који жели да уштеди на трошковима одласка од куће, постоје многе предности учења на даљину које вам могу помоћи на путу ка ваше академске и каријерне циљеве. Прелазак са разредне наставе на електронску наставу није нимало једноставан подухват. Можемо слободно рећи да

онлајн настава није само настава на даљину, већ се може применити и на настави у циљу истраживања кроз одређену образовну апликацију, кроз едукативну игру, квиз, анкету итд.

Кључне речи: онлајн настава, онлајн учење, истраживање, предности, учење на даљину.

ADVANTAGES AND LIMITATIONS OF DISTANCE LEARNING

Sanja Gacov

Goce Delcev University, Stip, Faculty of Educational Sciences, Republic of North Macedonia

In this research paper we will explore the advantages and disadvantages of online learning. Education is defined as an act or process of learning of knowledge and skills acquired through the learning process, this implies the teaching and learning of specific skills with the aim of building knowledge, good judgment and wisdom, as well as to transfer culture from one generation to another. Education is mostly acquired in kindergartens, schools, universities, etc. Education from a teacher who teaches in schools is actually formal education. Children acquire education from their mothers, fathers, grandmothers, also by reading books, from television, the Internet as informal education. Education is the biggest investment, the most important determinant for every country. In today's fast-paced world, education has become more accessible than ever. Whether you're a full-time professional working from home, a stay-at-home parent or a student looking to save on the cost of moving away from home, there are many benefits of distance learning that can help you on the path towards your academic and career goals. The transition from classroom teaching to electronic teaching is not at all a simple undertaking. We can freely say that online teaching is not only distance teaching, it can also be applied in classes for the purpose of research through a specific educational application, through an educational game, quiz, survey, etc.

Keywords: online teaching, online learning, researching, advantages, distance learning.

ДЕЦА И МЕДИЈИ – КОДЕКС О ЗАШТИТИ ДЕЦЕ ОД ПРЕКОМЕРНЕ УПОТРЕБЕ ТЕЛЕВИЗИЈЕ И МОБИЛНИХ ТЕЛЕФОНА

Билјана Лотеска

Дечји вртић „Детска радост”, Скопље, Р. Северна Македонија

Медији су постали неизоставни део свакодневног живота, пружајући информације, забаву и образовање. Број медија којима деца имају приступ све је већи из године у годину. После телевизије, безброј кабловских канала, видео игрица, на ред су дошли и мобилни телефони са милионима интернет страница које деца све више желе да „савладају”. Међутим, прекомерна употреба телевизије и мобилних телефона међу децом је озбиљан проблем који може имати негативне последице по њихов физички, психички и социјални развој. Стога је неопходно успоставити одговарајуће оквире и правила за заштиту деце од штетног утицаја медија. Овај рад ће се бавити истраживањем постојећег стања, дефинисањем проблема и предлагањем Кодекса који би допринео заштити деце. Потреба за креирањем Кодекса произашла је из свакодневног живота у

којем се све више деце сусреће са мобилним телефоном у рукама, као и из свакодневног рада као васпитача који се све чешће сусреће са негативним ефектима употребе различитих медија (каснији говорни развој, недостатак пажње за друге активности, тежа социјализација итд.) Овим истраживањем обухваћено је до сада 50 родитеља вртића који су одговарали на анкетна питања из којих је произашао и сам закључак, а то је: родитељи већи део дана својој деци пуштају цртане филмове на телевизији или им дају мобилне телефоне. Оно што посебно треба истаћи јесте да родитељи пуштају више непроверених садржаја, а мање едукативних, што значи да им дозвољавају да гледају телевизију или у телефоном, само да би завршили неки посао, али понекад то траје дуже од предвиђеног, а тако су деци на дохват руке игре, цртани филмови и клипови који промовишу и насиље. Основни циљ овог рада је заштита деце од прекомерне употребе разних медија и подизање свести о негативним ефектима њихове употребе, родитељима и старатељима деце. Остали принципи који прате овај рад су: промоција алтернативних активности, како пружање могућности за физичку активност, креативне игре и дружење, затим регулација садржаја, односно обезбеђивање приступа квалитетним и образовним садржајима, као и квалитет садржаја-промовисање програма који подстичу учење, социјализацију и физичку активност. Деца су посебно осетљива на негативне ефекте прекомерне употребе медија. Израдом и применом Кодекса за заштиту деце од прекомерне употребе телевизије и мобилних телефона можемо значајно смањити ризике и подстаћи здрав развој деце. Едукација, регулисање времена и садржаја и промоција алтернативних активности су кључни елементи ових мера. Сарадња родитеља, васпитача и законодавца неопходна је да би се обезбедило безбедно медијско окружење за децу.

Ključne reči: deca, mediji, kodeks, pravila, roditelji.

CHILDREN AND THE MEDIA -CODE ON PROTECTION OF CHILDREN FROM EXCESSIVE USE OF TELEVISION AND MOBILE PHONES

Biljana Loteska

“Detska radost” Kindergarten, Skopje, Republic of North Macedonia

Media has become an indispensable part of everyday life, providing information, entertainment, and education. The number of media that children have access to is increasing year by year. After television, countless cable channels, and video games, it was the turn of mobile phones with millions of Internet pages that children increasingly want to „master”. However, the excessive use of television and mobile phones among children is a serious problem that can have negative consequences for their physical, psychological, and social development. Therefore, it is necessary to establish appropriate frameworks and rules for the protection of children from the harmful influence of the media. This paper will deal with the research of the current situation, defining the problem and proposing a Code that would contribute to the protection of children. The need to create the Code arose from everyday life in which more and more children encounter a mobile phone in their hands, as well as from everyday work as an educator who increasingly encounters the negative effects of the use of various media (later speech development, lack of attention for other activities, more difficult socialization, etc.) So far, this research has included 50 kindergarten parents who answered survey questions from which the conclusion itself emerged, namely: parents play cartoons on television or give them mobile phones to their children for most of the day. What should be particularly emphasized is that

parents play more unverified content and less educational content, which means that they allow them to watch television or on the phone, just to finish some work, but sometimes it takes longer than expected, and so they are within reach of the children hand games, cartoons, and clips that promote violence. The main goal of this work is to protect children from excessive use of various media and raise awareness of the negative effects of their use, for parents and guardians of children. Other principles that accompany this work are: promotion of alternative activities, such as providing opportunities for physical activity, creative games, and socializing, then content regulation, i.e. ensuring access to quality and educational content, as well as content quality-promoting programs that encourage learning, socialization, and physical activity. Children are particularly sensitive to the negative effects of excessive media use. By creating and implementing the Code for the Protection of Children from Excessive Use of Television and Mobile Phones, we can significantly reduce risks and encourage healthy development of children. Education, regulation of time and content, and promotion of alternative activities are key elements of these measures. The cooperation of parents, educators, and legislators is necessary to ensure a safe media environment for children.

Keywords: children, media, code, rules, parents

ЛИТЕРАТУРА ЗА ДЕЦУ – КАО ПРИЛИКА ДА УЧИМО О СВЕТУ ОКО НАС

Јована Денкова

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Филолошки факултет, Р. Северна Македонија

У овом чланку осврћемо се на прилику да проговоримо о научној фантастици као жанру који је присутан у књижевности за децу, кроз тумачење научнофантастичне књиге „Звездана џунгла“ македонске дечје ауторке Јагоде Михајловске-Георгиеве. Научна фантастика ће бити само наша полазна тачка за подстицање радозналости деце-читалаца о свету око нас и шире. У фокусу данашњих сазнања о универзуму налазе се различите теорије о његовој величини и о његовим специфичностима које се, како се мењају сазнања научне елите, мењају и научне тезе о свим његовим особеностима. „Звездана џунгла“ је успешан покушај аутора да на једноставан начин, кроз игру и авантуру, дечјим читаоцима приближи тај свет, за многе имагинарни. Књига је забавна авантура двоје деце која са својим пријатељима путују кроз бесконачан универзум и кроз своја путовања упознају необичне појаве у њему, и упознају се са звезданим простором нашег Сунчевог система, а све то читајући књигу. Иако старост двојице браће Едана и Асје није назначена, контекст сугерише да су они у вишим разредима основног образовања, а можда чак и на прагу ране адолесценције, због испољавања одређених осећања према супротном полу. Међутим, авантура браће је само прилика да се разговара о важнијим темама, као што су – важност читања књига, пријатељства и поштовања пријатеља чувањем заједничких тајни, подстицање толеранције и међусобног прихватања људи без обзира на њихову веру, пол или етничку припадност. или боју коже, да отклањају родне стереотипе за девојчице као слабији пол, да раде на себи и свом развоју, да не журе у глуми/говору, да признају грешке, да не плаше децу без разлога, да раде на превазилажење онога што их плаши, избегавање разговора са непознатим људима, итд. Релевантним тачкама ауторка доприноси развоју личности детета, развијању осећаја солидарности, емпатије и племенитости, као и уважавања и прихватања различитости. Верујемо да упознавање младих читалаца са овом врстом литературе истовремено доприноси повећању њихове мотивације, креативности и интересовања за учење.

Кључне речи: научна фантастика, књижевност за децу.

LITERATURE FOR CHILDREN – OPPORTUNITY TO LEARN ABOUT THE WORLD AROUND US

Jovanka Denkova

Goce Delcev University, Stip, Faculty of Philology, Republic of North Macedonia

In this article, we refer to an opportunity to talk about science fiction as a genre that is present in childrens literature, through the interpretation of the science fiction book “Starry Jungle” by the Macedonian childrens author Jagoda Mihajlovska-Georgieva. Science fiction will only be our starting point to stimulate the curiosity of children-readers about the world around us and beyond. In the focus of today's knowledge about the universe there are various theories about its size and about its specifics which, as the knowledge of the scientific elite changes, so do the scientific theses about all its peculiarities. „Starry Jungle” is a successful attempt by the author to bring that world, for many imaginary, closer to childrens readers in a simple way, through play and adventure. The book is a fun adventure of two children who travel with their friends through the infinite universe and through their journeys learn about the unusual phenomena in it, and get acquainted with the starry expanse of our Solar System, all while reading a book. Although the age of the two brothers Edan and Asja is not indicated, the context suggests that they are in the upper grades of primary education, and may even be on the verge of early adolescence, due to the manifestation of certain feelings towards the opposite sex. However, the brothers adventure is just an opportunity to talk about more important topics, such as - the importance of reading books, friendship and respecting friends by keeping shared secrets, encouraging tolerance and mutual acceptance of people regardless of their religion, gender or ethnicity or skin color, to remove gender stereotypes for girls as the weaker sex, to work on oneself and ownes own development, not to be in a hurry when acting/speaking, to admit mistakes, not to frighten children for no reason, to work on overcoming what scares them, to avoid talking to unknown people, etc. With the relevant points, the author contributes to the development of the childs personality, developing the sense of solidarity, empathy and nobility, as well as respect and acceptance of differences.

We believe that introducing young readers to this type of literature simultaneously contributes to increasing their motivation, creativity, and interest in learning.

Keywords: science fiction, childrens literature.

СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ 18. И 19. ВЕКА У САВРЕМЕНОЈ НАСТАВИ: АНАЛИЗА ПРИПОВЕДАКА ЧИЧА ЈОРДАН И ИБИШ-АГА СТЕВАНА СРЕМЦА И КОМЕДИЈЕ ЛАЖА И ПАРАЛАЖА ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА

Јована Стевановић

Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, Р. Србија

За разлику од традиционалне наставе, савремена настава у први план ставља ученикову активност и самосталност. Ученик у савременој настави није у улози пасивног слушаоца, него личност која мисли, анализира, развија критичко мишљење и заузима свој став. Рад има следеће циљеве: 1) да сагледа савремену наставу књижевности, 2) да допринесе њеном развијању и 3) да допринесе будућој методичкој обради дела српске књижевности 18. и 19. века. За потребе овог рада у разматрање су узете три наставне јединице. Анализиране су приповетке Чича Јордан и Ибиш-ага Стевана Сремца и комедија Лажа и паралажа Јована Стерије Поповића. Све наставне јединице реализоване

су у петом разреду основне школе. Обрада приповетке Чича Јордан обухвата: разговор са ученицима о добродушним (племенитим) људима из њиховог окружења, анализу говора тих људи, анализу ликова и њихових поступака, анализу њиховог говора, усвајање књижевнотеоријских и језикотеоријских појмова, корелацију наставе књижевности са другим областима (искуство ученика, психологија, настава језика, филмска уметност, претходно градиво), истицање теме приповетке, истицање идеја приповетке. Са друге стране, обрада приповетке Ибиш-ага обухвата: обнављање претходног градива (Чича Јордан), анализу главног лика, анализу његовог говора, прављење паралеле између лика чича Јордана и лика Ибиш-аге, корелацију наставе књижевности са другим областима (претходно градиво, настава језика, психологија, верска настава), истицање теме приповетке, истицање идеја приповетке. Обрада комедије Лажа и паралажа обухвата: излагање о лагању и барону Минхаузену, анализу ликова и њихових поступака, анализу њиховог говора, усвајање књижевнотеоријских и језикотеоријских појмова, корелацију наставе књижевности са другим областима (настава језика, психологија, сценска уметност), истицање теме комедије, истицање идеја комедије. Реализујући ове наставне јединице, дошли смо до следећих резултата: 1) окренутост ученика самосталном раду и истраживању; 2) креативност ученика; 3) мотивација на нивоу одељења и 4) веће интересовање ученика за српску књижевност 18. и 19. века. Наше припреме за час показују да учење књижевности може бити ефикасно и занимљиво.

Кључне речи: српска књижевност 18. и 19. века, савремена настава, Чича Јордан, Ибиш-ага, Лажа и паралажа.

SERBIAN LITERATURE OF THE 18TH AND 19TH CENTURIES IN MODERN TEACHING: ANALYSIS OF THE SHORT STORIES ČIČA JORDAN AND IBIŠ-AGA BY STEVAN SREMAC AND THE COMEDY LAŽA I PARALAŽA BY JOVAN STERIJA POPOVIĆ

Jovana Stevanović

University of Niš, Faculty of Philosophy, Serbia

Unlike traditional teaching, modern teaching puts the student's activity and independence in the foreground. In modern teaching, the student is not in the role of a passive listener, but a person who thinks, analyses, develops a critical opinion and takes his own position. The paper has the following aims: 1) to look at the modern teaching of literature, 2) to contribute to its development and 3) to contribute to the future methodical processing of works of Serbian literature of the 18th and 19th centuries. For the purposes of this paper, three teaching units were taken into consideration. The short stories Čiča Jordan and Ibiš-aga by Stevan Sremac and the comedy Laža and paralaža by Jovan Sterija Popović were analyzed. All teaching units were implemented in the fifth grade of elementary school. The processing of the short story Čiča Jordan includes: conversation with students about good-hearted (noble) people from their environment, analysis of the speech of those people, analysis of the characters and their actions, analysis of their speech, adoption of literary and linguistic concepts, correlation of literature teaching with other areas (student experience, psychology, language teaching, film art, previous material), highlighting the theme of the short story, highlighting the ideas of the short story. On the other hand, processing of the short story Ibiš-aga includes: restoration of the previous material (Čiča Jordan), analysis of the main character, analysis of his speech, making a parallel between the character of čiča Jordan and the character of Ibiš-aga, correlation of literature teaching with other fields (previous material, language teaching, psychology,

religious teaching), highlighting the theme of the short story, highlighting the ideas of the short story. The processing of the comedy *Laža i Paralaža* includes: presentation on lying and baron Munchausen, analysis of characters and their actions, analysis of their speech, adoption of literary and linguistic concepts, correlation of literature teaching with other fields (language teaching, psychology, performing arts), highlighting the theme of the comedy, highlighting the ideas of the comedy. By implementing these teaching units, we reached the following results: 1) orientation of students to independent work and research; 2) student's creativity; 3) motivation at the department level and 4) greater interest of students in Serbian literature of the 18th and 19th centuries. Our lesson preparations show that studying literature can be effective and interesting.

Keywords: Serbian literature of the 18th and 19th centuries, modern teaching, Čiča Jordan, Ibiš-aga, Laža i paralaža.

KNJIŽEVNA ZAVIČAJNA BAŠTINA U ŽIVOTU SUVREMENOG DJETETA (UZ PRIMJER ŠKOLSKOG PROJEKTA O LIKU I DJELU DRAGE GERVAISA

Vjekoslava Jurdana, Mirela Tuhtan, Mia Host

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, R. Hrvatska

Osnovna škola „Drago Gervais”, Brešca, R. Hrvatska

Zavičajnost kao bitnu čovjekovu odrednicu valja sagledati i u aktualnom životu suvremenog djeteta koje zavičajni identitet živi u složenim okolnostima globalizacije. Stoga je potrebno konkretnim primjerima osmišljavati strategije njegovanja djetetove zavičajne pripadnosti koje omogućuju njegov skladan razvoj kao bića u rastu i razvoju. Usprkos mišljenjima i argumentima mnogih hrvatskih teoretičara i praktičara, posebice na području Istre, da bi cjelokupni odgojno-obrazovni sustav trebao biti prožet načelom zavičajnosti, još uvijek ne postoji sustavni kurikularni pristup zavičajnoj kulturi u hrvatskom osnovnoškolskom sustavu. Cilj je ovoga rada prikazati elemente kojima književnost može doprijeti i do svakodnevice aktualnog dječjeg recipijenta povezujući ga s vlastitim zavičajnim identitetom i to kroz osmišljeni teorijsko-praktični koncept organizacije nastave kao bitnog dijela života suvremenog djeteta, a koji podrazumijeva zavičajnost kao kompleksan sadržaj. Polazi se od postavki istarskih teoretičara da se zavičajnost može promatrati kao emocionalna, književna, pedagoška i didaktičko-metodička kategorija te definirati kao poseban tip senzibilnosti. U tom okviru, zavičaj kao književnu kategoriju moguće je promatrati i kroz prizmu upoznavanja učenika s književnim autorima koji obrađuju zavičajnu tematiku, pri čemu se odabiru vrhunska književna djela. Pri tome se pojam zavičaja i zavičajnosti može razmatrati i s dijalektološkoga stajališta, naime zavičajnoga govora kao izvornog govora nekog kraja koji ima dijalektalna obilježja i razlikuje se od standardnoga jezika. Štoviše, pojedini zavičajni govor, koji se može zvati i zavičajni jezik, svoju potvrdu dobiva u zavičajnim književnostima, a one su sastavnim dijelom nacionalne književnosti. Kako takvu dijalektalnu književnu poruku o zavičaju primaju suvremeni recipijenti u osnovnojškoli i kako posredovati na najbolji mogući način, odnosno koja su nam sredstva, metode, načini, strategije pri tome dostupni, temeljna su pitanja ovoga rada. Kako bi se odgovorilo na ta pitanja u ovom se radu ponajprije kroz prizmu teorijskih prinosa iz dječje zavičajne i dijalektne književnosti analizira lik i djelo hrvatskog književnika Drage Gervaisa (Opatija, 18. 04. 1904. – Sežana, 1. 07. 1957.) koji je zadužio hrvatsku književnost svojom čakavskom antologijskom poezijom. U toj je poeziji pjevao o svojem djetinjstvu i zavičaju na istočnoj obali Istre. Te pjesme, iako nisu pisane za djecu, vrlo su omiljene i kod dječjih recipijenata, a našle su svoje mjesto u antologijama hrvatske dječje književnosti te čitankama i udžbenicima. U tom okviru se kao primjer stvaralačke primjene u

nastavnoj praksi prikazuje konkretan školski projekt „Gervaisu za 120 let“ koji je povodom 120. obljetnice pjesnikova rođenja realiziran u školskoj 2023./2024. godini u osnovnoj školi koja nosi Gervaisovo ime. Polazište za sve aktivnosti u projektu bili su upravo Gervaisovi stihovi, a u užem smislu, kao temelji većih cjelina projekta odabrane su njegove pjesme „Morčić“, „Trešete“, „Pod Učkun“ i „Pipa“. Afirmacija načela zavičajnosti pri tome dopunjava temeljna načela književnog odgoja i obrazovanja i s njima korespondira jer o tome što smo i kako ponudili djetetu u njegovu susretu s književnom zavičajnom riječju, ovisit će njegove daljnje jezične i književno umjetničke kompetencije.

Ključne reči: književnost, zavičaj, osnovna škola, Drago Gervais, čakavsko narječje.

LOCAL LITERARY HERITAGE IN THE LIFE OF THE CONTEMPORARY CHILD (USING THE EXAMPLE OF A SCHOOL PROJECT ON THE CHARACTER AND WORK OF DRAGO GERVAIS

Vjekoslava Jurdana, Mirela Tuhtan, Mia Host

Juraj Dobrila University of Pula, Faculty of Educational Sciences, Croatia

Drago Gervais Elementary School, Brešca, Croatia

Local heritage, as a key aspect of human identity, is crucial in the life of contemporary children, who navigate their local identity amidst globalization. Therefore, it is essential to create strategies, with practical examples, to foster a child's sense of local belonging and support their harmonious development. Despite the support from many Croatian theorists and practitioners, especially in Istria, for embedding local heritage in the educational system, there is still no systematic curricular approach to local culture in Croatian primary schools. This paper aims to demonstrate how literature can connect with the daily lives of contemporary children, linking them to their local identity through a well-designed theoretical and practical teaching strategy that includes local heritage as a core component. The approach is based on Istrian theorists' views that local heritage can be seen as an emotional, literary, pedagogical, and didactic-methodological category, defining it as a unique type of sensitivity. In this context, local heritage in literature can be introduced by familiarizing students with authors who explore local themes and selecting high-quality literary works. Additionally, local heritage can be examined from a dialectological perspective, highlighting the local dialects as native languages distinct from the standard language. Some local dialects, considered local languages, find their expression in local literatures, which are integral parts of national literature. The central questions addressed in this paper are how primary school students receive dialectal literary messages about local heritage and the best ways to mediate these messages, identifying available means, methods, and strategies. To answer these questions, the paper focuses on the Croatian writer Drago Gervais (Opatija, April 18, 1904 – Sežana, July 1, 1957) through the lens of theoretical contributions from children's local and dialect literature. Gervais made a significant impact on Croatian literature with his Chakavian anthological poetry, reflecting his childhood and homeland on the eastern coast of Istria. Though not originally written for children, his poems are very popular among young readers and have been included in anthologies of Croatian children's literature, readers, and textbooks. A practical application of these concepts is illustrated through the school project „Gervais for 120 Years” conducted in the 2023/2024 school year at an elementary school named after Gervais, commemorating the 120th anniversary of his birth. The project activities were centered around Gervais verses, with poems such as „Morčić”, „Trešete”, „Pod Učkun” and „Pipa”, forming the basis of larger project segments. This approach of affirming local heritage principles complements and aligns

with the fundamental principles of literary education, influencing the development of childrens language and literary-artistic competencies through their encounter with local literary works.

Keywords: Chakavian dialect, Drago Gervais, literature, local heritage, primary school.

ČITANJE KAO SVAKODNEVNA AKTIVNOST DETETA I TEMELJ RAZVOJA ČITALAČKE PISMENOSTI

Ines Voršič, Barbara Bednjički Rošer

Univerzitet u Mariboru, Pedagoški fakultet, Filozofski fakultet, R. Slovenija

Prilog je usmeren ka podsticanju i razvoju čitalačke pismenosti, koja u predškolskom i ranoškolskom periodu podstiče razvoj temeljnih sposobnosti za prenošenje, pre svega, vizuelnih slika i simbola u smisleni jezik. Polazimo od građe čitalačke pismenosti, koju vaspitivači i učitelji u skladu sa sposobnošću dece i učenika sistematski razvijaju na svim područjima aktivnosti u vrtiću i u svim predmetima u osnovnoj školi. Korišćene su različite metode naučnog istraživanja, koje se odnose na istraživanje u jeziku i književnosti. Prilikom predstavljanja građe čitalačke pismenosti korišćena je deskriptivna metoda opisivanja već poznatih činjenica. Metodu analize koristili smo prilikom proučavanja odabrane kratke realističke priče autora Žige X Gombača i Maje Kastelic Adam i tuba (2022), na osnovu koje pokazujemo, kako se uz književno delo može razvijati građa čitalačke pismenosti. Temeljna građa čitalačke pismenosti je rečnik, jer poznavanje reči i njihove upotrebe uslovljava razvoj govora, a to je jedan od važnijih zadataka vrtića pošto je razvoj u tom periodu najintenzivniji. Preduslov za uspešan početak opismenjavanja je fonetska svest, koja igra centralnu ulogu u usvajanju čitalačkih sposobnosti i tačnog čitanja u alfabetskom sistemu pisanja, dok razumevanje koncepta lektire omogućava smislenu povezivanje kodova komuniciranja, odnosno holističko čitanje multimodalnih tekstova. Razumevanje tekstova je u uzajamnom odnosu sa motivacijom za čitanje, posebno sa prelistavanjem lektire i pažljivim slušanjem čitanja u predškolskom periodu te udublivanjem u čitanje i istrajnošću prilikom čitanja u 1. trijadi osnovne škole. Prihvatanje teksta deca i učenici pokazuju stvaranjem odgovarajućih i smislenih (govorenih i pisanih) tekstova o pročitanoj tekstu, korišćenjem pročitanoj u novim situacijama, dok istovremeno razvijaju logično mišljenje i uspostavljaju kritički odnos, odnosno izražavaju svoje mišljenje i vrednuju tekstove na temelju sopstvenih iskustava i razumevanja pročitanoj teksta.

Ključne reči: čitalačka pismenost, građa čitalačke pismenosti, slikovnica, predškolski period, trijada osnovne škole.

READING AS A CHILDREN'S EVERYDAY ACTIVITY AND THE FOUNDATION FOR DEVELOPING READING LITERACY

Ines Voršič, Barbara Bednjički Rošer

University of Maribor, Faculty of Education and Faculty of Arts, Slovenia

This paper focuses on promoting and developing reading literacy that encourages the development of the basic skills of translating, in particular, visual images and symbols into meaningful language in the pre-and early-school years. We start from the components of reading literacy, which are systematically developed by educators and teachers in all areas of kindergarten activities and in all subjects in primary school, according to childrens and pupils abilities. Different theoretical research methods were used, related to language and literature research. The descriptive method of describing already-known facts was used when presenting the components of reading literacy. The method of analysis was applied to the study of a selected short realistic story by Žiga X Gombač and Maja Kastelic, Adam and his Tuba (2022), which is used to show how the components of reading literacy can be developed alongside a literary work. Vocabulary is a fundamental component of reading literacy, as knowledge of words and their use is a prerequisite for speech development, which is one of the most important tasks of kindergarten, as development is most intense during this period. Phonological awareness is also a prerequisite for a successful start in literacy, as it plays a central role in the acquisition of reading fluency in the alphabetic writing system, comprehending the concept of reading material enables the meaningful integration of communicative codes or the integrated reading of multimodal texts. Text understanding is interrelated with motivation to read, in particular flipping through reading materials and listening attentively to reading in the pre-primary period, and engagement and persistence in reading in the first period of education. Children and pupils respond to texts by producing appropriate and meaningful (spoken and written) texts about what they have read, by applying what they have read to new situations, at the same time developing logical thinking, critical attitudes, and expressing their opinions and evaluating texts based on their own experiences and understanding of what they have read.

Keywords: reading literacy, components of reading literacy, picture book, pre-school period, first period of education.

ДНЕВНА РУТИНА КАО ФАКТОР ХОЛИСТИЧКОГ РАЗВОЈА ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА

Роза Костеска, Татјана Грегова

ЈОУДГ „Јасна Ристеска“ Охрид, Р. Северна Македонија

ЈОУДГ „Мајски Цвет“ Битола, Р. Северна Македонија

Наше искуство стечено у „Програму за социјалну кохезију и културни дијалог“ који се реализовао у свим предшколским установама у Р Македонији, у нашем воспитно – образовном раду, наметнула је потребу да примењујемо нове стратегије, и технике за подстицање социо-емоционалног развоја код деце. Након три месеца интензивног рада са децом, са свакодневном применом неколико техника добили смо изванредан резултат. Свака од нас је радила посебно, па смо то поредили између нас и били смо сигурни да овој програм може да да изузетно добре резултате у развоју социо-емоционалног домена код предшколске деце. Наша сазнања хтеле смо да упоредимо са осталим васпитачима који су радили по овом програму. Зашто је важно да се примењују „дневне рутине“ за време боравка детета у вртићу, како и на који начин они доприносе за бољем холистичном развоју деце, подстакло нас је да урадимо истраживање да увидимо које добитке имају деца, па и васпитачи, од примене рутина у вртићу. Хтели смо да проверимо како и да ли ове дневне рутине олакшавају посао васпитачима, како оне доприносе лакшем реализовању дневног планирања и дневних активности. Резултати истраживања показали су да примена рутине подстиче социо-емоционални развој, као и код нас васпитача. Али и да развоју значајно доприноси на бржи и лакши начин, холистичком развоју детета. Као кључни бенефити примене рутина су: већа самосталност деце, самопоуздање, независност, самоконтрола, самосвест, смањивање стреса, самопоштовање и поштовање околине, развијање здравих навика, подстицај креативности и сви заједно доприносе бољим когнитивним способностима и знањима деце.

Кључне речи: дневна рутина, социо-емоционални развој, деца, васпитачи, развој.

DAILY ROUTINE AS A FACTOR FOR HOLISTIC DEVELOPMENT IN PRE-SCHOOL CHILDREN

Roza Kosteska, Tatjana Gregova

“Jasna Risteska” Kindergarten, Ohrid, Republic of North Macedonia

“Majski cvet” Kindergarten, Bitola, Republic of North Macedonia

The experience gained from the „Program for Social Cohesion and Cultural Dialogue”, which was implemented in all preschool institutions in the Republic of Macedonia, in our educational work imposed the need to apply new strategies and techniques to encourage the socio-emotional development of children. After three months of intensive work with the children with the daily application of several techniques, we obtained extraordinary results. Each of us worked separately, so we compared it between us and we were sure that this program can give extremely good results in the development of socio-emotional intelligence in preschool children. We wanted to compare our findings with other educators who worked under this program. Why it is important to apply „daily routines” during the child's stay in kindergarten, as well as in what way they contribute to a better holistic development of the child, prompted us to do research to see what benefits children and educators have from the application of the routine in the kindergarten. We wanted to check how and if those daily routines made the work

of educators easier, how they contributed to the easier implementation of daily planning and daily activities. The results of the research showed that the application of routines encourages socio-emotional development, as in our case. But also that its development significantly affects and contributes to a faster and easier holistic development of the child. The key benefits are: greater independence, self-confidence and independence, self-control, stress reduction, self-awareness, self-respect and respect and awareness of the environment, developing healthy habits, encouraging creativity, and all together contribute to better cognitive abilities and general knowledge in the child.

Keywords: daily routines, socio-emotional development, children, educators.

ПАРТИЦИПАЦИЈА ДЕЦЕ У ВАСПИТНОЈ ПРАКСИ

Марија Лукић, Кристина Жунић

Академија струковних студија, Одсек студија за васпитаче и медицинске сестре
васпитаче, Шабац, Р. Србија

Колико је детињство значајно само по себи говори чињеница да се ради о формативном периоду живота који подразумева одгајање, поштовање и уважавање детета. Право сваког детета на детињство одређено је правима која му припадају као грађанину. У прилог томе, говори Конвенција о правима детета која осим заштитних и обезбеђујућих права, препознаје значај партиципативних права за дете. Ако се узме у обзир да партиципација представља један од четири принципа на којима се заснива поменути документ и да се издваја као посебан члан, у раду се разматра значење овог појма у васпитној пракси. Дете које партиципира активно је укључено у процес размене и тај утицај који оно има доводи до грађења заједничких значења што води другачијем приступу детету. Сагледавање и сазнавање дечје перспективе и искуства детета подразумева нове начине комуникације са децом. Управо се у раду анализира важност консултовања са децом, односно разматра се концепт педагогије слушања. Настојање да се разуме дете, смисао његових активности, као и улога коју различите активности имају у стварању дететовог знања и разумевања света који га окружује, одражава се како на улогу васпитача, тако и на целокупну праксу вртића. Стога се отварају питања у вези са деловањем васпитача и начинима на који он може подржати процес партиципације деце и уједно допринети стварању вртића као окружења у којем се негује сарадња, заједничко доношење одлука и узајамно уважавање деце и одраслих.

Кључне речи: дете, партиципација, консултовање, васпитач, васпитна пракса.

PARTICIPATION OF CHILDREN IN EDUCATIONAL PRACTICE

Marija Lukić, Kristina Žunić

Academy of Vocational Studies, Department for Preschool Teachers and Nurse Educators,
Šabac, Serbia

How important childhood is, the fact that it is a formative period of life that involves raising, respecting and appreciating the child speaks for itself. Every children's right to childhood is

determined by the rights that belong to him as a citizen. In support of this, the Convention on the Rights of the Child speaks, which, in addition to protective and ensuring rights, recognizes the importance of participatory rights for the child. If it is taken into account that participation represents one of the four principles on which the aforementioned document is based and that it is singled out as a separate article, the meaning of this term in educational practice is discussed in the paper. The participating child is actively involved in the exchange process and the influence he has leads to the construction of common meanings, which leads to a different approach to the child. Observing and learning about the children's perspective and experience implies new ways of communicating with children. The paper analyzes the importance of consulting with children, that is, the concept of listening pedagogy is discussed. The effort to understand the child, the meaning of his activities, as well as the role that different activities play in creating the children's knowledge and understanding of the world around him, reflects both on the role of the educator and on the entire practice of the kindergarten. Therefore, questions arise regarding the actions of the educator and the ways in which he can support the process of children's participation and at the same time contribute to the creation of kindergarten as an environment in which cooperation, joint decision-making and mutual respect of children and adults are fostered.

Keywords: child, participation, consultation, educator, educational practice.

ВРТИЋ ПО МЕРИ ДЕЦЕ

Јелена Петковић, Вера Јовановић, Марина Јанковић

ПУ „Радост”, Чачак, Р. Србија

У раду је приказано како смо градили заједницу учења кроз повезивање вртића и локалне заједнице, на који начин смо омогућили деци да афирмишу сопствене идеје и иницијативе и да уживају у чаролијама, али и да оно што воле, што их чини радосним и што уче у вртићу представе свима. Током самовредновања увиделе смо да је консултовање деце слаба страна наше установе. Желели смо да унапредимо баш овај део, да дечја перспектива буде у складу са развијањем програма. Консултовање је подразумевало вођење разговора са децом о томе како се деца осећају у групи, како би желели да изгледа простор, чиме воле да се баве у вртићу, какав вртић желе, шта је то што је деци најважније, што им улива осећање да су вољени и сигурни у окружењу. Истраживање смо спровели у шест група: четири групе у години пред полазак у школу, које свој рад реализују ван седишта Установе и две групе са подручја града, односно седишта Установе. Представници града Чачка везано за пројекат „Људи чине град”, по налогу градоначелника контактирају директорку наше установе са молбом да се наше истраживачке групе укључе у пројекат који град Чачак спроводи уз подршку Министарства за бригу о породици и демографију заједно са Програмом за развој Уједињених нација. Градоначелник нас је примио, деца су била расположена да искажу какав вртић желе. Испричао им је кога све треба обавестити и на који начин се гради вртић, зашта су деца истакла да је много компликовано, зашто не могу да питају децу

„шта би волела и желела јер они ће ту да живе”. Добили смо обећање да је град на корак од градње вртића у Заблаћу и да ће се трудити да двориште буде по нашој жељи, да ће га опремити онако како ми желимо. Деца су била задовољна и срећна, одмах су питала да идемо тамо и све видимо, јер они „граде вртић”. Пратићемо изградњу вртића, надамо се остварењу дечије слике вртића. Наше консултовање деце ће унапредити слику вртића и постаће јака страна наше установе. Наш албум смо послали и Активу за развојно планирање, да жеље деце уврсте у своје активности и задатке у петогодишњи план развоја Установе. Били смо радосни јер се наш глас чуо и што ћемо бити активни учесници у реконструкцији једног отвореног јавног простора по мери деце и породице, постајемо чланови Тима Урбани ко-дизајн: Чачак по мери деце и породице.

Кључне речи: дете, вртић, добробити, индивидуалност, локална заједница.

KINDERGARTEN ACCORDING TO CHILDREN'S NEEDS

Jelena Petković, Vera Jovanović, Marina Janković

“Radost” Kindergarten, Čačak, Serbia

The paper illustrates how we built a learning community by connecting kindergartens with the local community, enabling children to affirm their own ideas and initiatives, and enjoy the wonders they love, which makes them joyful and showcases their interests to everyone at the kindergarten. During self-evaluation, we identified that consulting children was a weak point of our institution. We aimed to improve this aspect so that childrens perspectives align with program development. Consulting involved leading discussions with children about how they feel in groups, what they envision for the space, their preferred activities in kindergarten, their ideal kindergarten environment, and what makes them feel loved and safe. We conducted research in six groups: four pre-school year groups implementing their work outside the institution and two groups from the city area, including the institutions headquarters. Representatives from the city of Čačak, under the project „People Make the City” contacted the director of our institution upon the mayors request to involve our research groups in a project conducted by Čačak with support from the Ministry of Family Care and Demography and the United Nations Development Program. The mayor welcomed us, and the children were eager to express their desires for the kindergarten. He explained whom they needed to inform and how kindergarten construction proceeds. The children pointed out it was too complicated why they couldnt ask children „what would like and they will live” We received a promise that the city is one step away from building kindergarten in Zablace and will try to adapt the yard as we wish, so they will equip it. Children were satisfied and happy, so they asked to go there and see everything because they „build a kindergarten” We will follow the kindergartens construction, hoping to realize the childrens picture of the kindergarten. Our childrens consultation will enhance the kindergartens image and become a strong aspect of our institution. We sent our album to the Active for Development Planning to include childrens wishes in their activities and tasks in the five-year plan for the institutions development. We were happy to hear our voices and to be active participants in the reconstruction of an open

public space tailored to children and families, becoming members of the Urban Co-Design Team: Čačak tailored to children and families.

Key words: child, kindergarten, well-being, individuality, local community.

УЧЕЊЕ ИЗ ПОЗИЦИЈЕ ДЕТЕТА: ШТА КАЖУ УЧЕНИЦИ?

Јелена Богојевић

ОШ „Жарко Зрењанин”, Панчево, Банатско Ново Село, Р. Србија

Излагање се односи на приказ резултата акционог истраживања које се спроводило у школи са ученицима шестог разреда. Тема је била „Учење и како се учи”, истраживање је трајало четири месеца, и током њега смењивала су се испитивања ученика везано за теме као што су препреке у учењу, мотивација, технике учења, али и радионичарски рад са одељењем на исте теме. Циљ је био оснажити ученике у процесу учења и препознати најчешће препреке и изазове са којима се у том процесу суочавају, како би им се на најбољи начин пружила подршка. Истраживање је текло паралелно са радионицама и резултати су издвајање главних изазова у различитим етапама учења, онако како их доживљавају ученици, као и главних препорука за унапређивање процеса учења, из искуства ученика. Добробит се односи на освешћивање процеса учења код самих ученика учесника радионица, односно преношење искустава кроз вршњачко посредовање и осталим ученицима, односно инкорпорирање основних запажања током прца са у Програм подршке ученицима.

Кључне речи: учење, ученици, мотивација, постигнућа.

THE PROCESS OF LEARNING FROM THE CHILDREN'S PERSPECTIVE: WHAT DO STUDENTS SAY?

Jelena Bogojević

“Žarko Zrenjanin” Elementary School, Pančevo, Serbia

The presentation is regarding the results of research that was conducted in school with the students of the 6th grade. The topic was Learning and how to learn, the research lasted for 4 months and during that period there were two parallel segments: research of the students' perspective regarding the learning, such as challenges and obstacles during the learning process, motivation, techniques of learning. Parallel with this, the workshops were conducted on the same topics. The goal was to motivate students through the process of learning and to detect obstacles and challenges that they are confronting, so we could support them in the most adequate way. The research and the workshops with students were conducted simultaneously and the results are defining the main challenges in the different parts of the learning process,

as students see it, and main advices how to improve the process of learning as well from the students point of view. The benefit aims to help students to gain insight of the process of learning – for those who took part in the research, and spreading the experience through students teams among other students. Also, the benefit is improving the education program in the school.

Keywords: learning, students, motivation, achievement.

RUTINE I RITUALI U NOVOSADSKIM VRTIĆIMA

Tamara Radovanović, Uglješa Colić, Vesna Colić

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad, R. Srbija

Rutine i rituali, kao deo životno-praktičnih aktivnosti, su aktivnosti u kojima deca ranog uzrasta provode najviše vremena. Predstavljaju situacije koje su izuzetno važne, ali nedovoljno istražene u institucionalnim okvirima. U dostupnoj literaturi dominantna je njihova analiza u porodičnim uslovima, te otuda predmet ovog istraživanja predstavlja analiza ovih situacija u kontekstu dečjeg vrtića. Osnovni cilj istraživanja je identifikovanje rutina i rituala dece predškolskog uzrasta, kao i detaljan opis najučestalijih. Uzorak istraživanja je činilo 50 vaspitno-obrazovnih grupa svih uzrasta u vrtićima u Novom Sadu, a podaci su prikupljeni putem sistematskog posmatranja od strane studenata Visoke škole strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu tokom stručne prakse u prisustvu vaspitača mentora. Imajuću u vidu ovaj prigodan uzorak, rezultati ukazuju da su kultruno-higijenske navike i obedovanje najzastupljenije rutine, dok su se za rituale izdvojili obeležavanje dečijih rođendana i rituali pri dolasku i odlasku dece. Deskriptivni opisi evidentiranih rutina i rituala ukazuju na izraženu participaciju dece, kao i na značajnu podršku vaspitača u cilju implementacije ovih aktivnosti kao integralnog dela programa vrtića. Takođe, u praksi se događa da pojedine rutine imaju karakteristike rituala, što ukazuje na važnost i potrebu distinkcije ovih bliski, ali različitih domena. Kada je reč o vremenskoj uslovljenosti, rutinske aktivnosti su najčešće dnevne, dok su rituali ravnomerno raspoređeni na dnevne, nedeljne i mesečne. Rutine i rituali sa svojim karakteristikama predstavljaju svakodnevne prilike za uspostavljanje i održavanje interakcije i odnosa na različitim relacijama, te je otuda njihova važnost neupitna. Posebno je dominantna vršnjačka interakcija koja deci pruža priliku da razvijaju socijalno-emocionalne veštine i kompetencije, kao i da izgrade osećaj zajedništva. Preporuka je da se aktivnosti razvijaju kontinuirano, u skladu sa individualnim ritmom svakog

deteta i usaglašeno sa porodicom. Takođe, važno je da deca učestvuju u donošenju pravila u grupi, u odlučivanju i time doprinose zajedničkom cilju, jer obavljaju aktivnosti koje su važne za celu grupu i doprinose njenoj koheziji. Na taj način se razvija osećaj predvidivosti, sigurnosti i pripadnosti grupi. Sve navedeno zadovoljava detetovu izvornu potrebu da bude aktivan učesnik svog razvoja, što, između ostalog, doprinosi podršci i ostvarenju svih dimenzija dobrobiti dece kao krajnjeg cilja predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

Ključne reči: Rutine, rituali, vrtić, participacija.

ROUTINES AND RITUALS IN PRESCHOOLS IN NOVI SAD

Tamara Radovanović, Uglješa Colić, Vesna Colić

Preschool Teacher Training College Novi Sad, Serbia

Routines and rituals, as part of practical life activities, are the activities in which children in their early years spend the most time. They represent critical situations but are insufficiently explored in institutional frameworks. In the available literature, the analysis of such activities in family conditions is dominant. Therefore, the subject of this research is the analysis of these situations in the context of a preschool. The main goal is to identify the routines and rituals of preschool children, as well as to describe the most frequent ones. The research sample consists of 50 vocational educational groups of all ages in the preschools of Novi Sad, and students of the Preschool Teacher Training College in Novi Sad collected the data through systematic observation during professional practice in the presence of preschool teacher-mentors. Considering this convenience sample, the results indicate that hygiene culture habits and dining are the most represented routines. When it comes to rituals, the marking of children's birthdays and rituals for the arrival and departure of children were singled out. The descriptive portrayals of recorded routines and rituals indicate a broad participation of children, amongst significant support of teachers to implement these activities as an integral part of the preschool program. Additionally, in practice, certain routines have the characteristics of rituals, which indicates the importance and need to distinguish these close but different domains. Concerning temporal conditioning, routine activities are often daily, while rituals are evenly distributed over daily, weekly and monthly. Routines and rituals and their characteristics represent daily opportunities for establishing and maintaining interaction and connection in various relationships, which

makes their importance unquestionable. Peer interaction is particularly dominant, which provides children with the opportunity to develop social and emotional skills and competencies, as well as to build a sense of community. A recommendation is that the activities should develop continuously, following the individual rhythm of each child and in agreement with the family. In addition, it is important that children participate in setting up rules in the group and decision-making and thus contribute to the common goal because they perform activities that are important for the whole group and contribute to its cohesion. Thus, they develop a sense of predictability, security, and belonging to the group. All of the above satisfies the child's original need to be an active participant in his/her development, which, among other things, contributes to the support and realization of all dimensions of children's well-being as the ultimate goal of preschool pedagogy and education.

Keywords: routines, rituals, preschool, participation.

DIDAKTIČKA ULOGA STRIPA U RADU SA DECOM PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Tatjana Milivojčević

PU „Pčelica”, Sremska Mitrovica, R. Srbija

Strip privlači svojom kratkom i dinamičnom pričom i interesantnim dizajnom, ne zahteva puno uloženog truda od strane čitaoca-gledaoca, lak je za razumevanje, neopterećujući i pogodan za sve polaznike, svih uzrasta i nivoa znanja. Odlikuje ga dinamična priča i interesantni dizajn. Vezuje se za ilustraciju i slikovnicu i zbog vizuelnog pripovedanja je pogodan u radu sa decom predškolskog uzrasta. U radu je sprovedeno akciono istraživanje koje je za cilj imalo otkrivanje načina na koji strip „Nedovršeni svijet” Adnadina Jašarevića utiče na razvijanje mašte i mišljenja kod dece kako predškolskog tako i osnovnoškolskog uzrasta. Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno pedeset jedno dete i to: tridesetoro dece Predškolske ustanove „Pčelica” iz Sremske Mitrovice i dvadeset jedno dete Osnovne škole „Dobrosav Radosavljević Narod” iz Mačvanske Mitrovice, područno odeljenje u Radenkoviću. Dečiji likovni radovi, literarne strip priče, kao i odgovori na pitanja koja čine intervju govore u prilog tome da deca ostaju autentična i originalna iako im se prezentuju novi i njima interesantni sadržaji, bliski njihovom poimanju sveta. Sva deca u svoja tumačenja grafičke novele „Nedovršeni svijet” Adnadina Jašarevića unose sopstvene doživljaje, lična iskustva, maštanja i želje, prelamajući tako nove sadržaje kroz soptvenu prizmu. Rezultati istraživanja govore u prilog tome da su dečiji doživljaji stripa bogati i da je fantastični svet stripa odlično sredstvo za njihovu nadogradnju. Strip je deci pomogao i u razumevanju sveta u kom žive i dao osnovu za građenje elementarnih moralnih normi, čime je izbor stripa „Nedovršeni svijet” Adnadina Jašarevića u potpunosti opravdan i poželjan u vaspitno-obrazovnom radu sa decom.

Gljučne reči: dete, strip, doživljaj, mašta, mišljenje.

THE DIDACTIC ROLE OF COMICS IN WORKING WITH PRESCHOOL CHILDREN

Tatjana Milivojčević

“Pčelica” Kindergarten, Sremska Mitrovica, Serbia

The comic book attaches with its short and dynamic story and interesting design. It doesn't demand a lot of placed effort by the reader/viewer. It is easy for understanding, unburdened and suitable for all attendants of all aged and levels of knowledge. It is distinguished by its dynamic story and interesting design. It binds to illustration and picture book and because of visual story telling it is suitable for being used in work with preschool children. An action research is conducted in work, which for a goal had revealing the ways in which comic book „Unfinished world” by Andnadin Jasarevic („Nedovrseni svet”) affects on developing imagination and thinking with children both preschool and elementary school of age. With this research totally fifty one children is included – thirty children from Preschool institution „Pelica” from Sremska Mitrovica and twenty one children form elementary school „Dobrosav Radosavljevic Narod” from Macvanska Mitrovica – regional department in Radenkovic. Children's work of art, literal comic book stories as well as answers to the questions that make the interview, speak to the fact that children remain authentic and original even though they are presented with the new and to them interesting contents, close to their comprehension of the world. All of the children in their own interpretations of the graphic novel „Unfinished world” by Andanin Jarasarevic bring their own experiences, personal experiences, fantasies, and desires, refracting new experiences through a personal prism. The results of the research speak to the favor of that the children experience of the comic book are rich and that the fantastic world of the comic book is an excellent mean for their upgrade. The comic book helped the children in understanding the world they live in and gave them the basic for building the elementary moral norms, which makes the choice of the comic book „Unfinished world” by Andanin Jarasarevic completely justified and desirable in the educational work with children.

Keywords: children, comic book, experience, imagination, thinking.

INTERMEDIJALNE KRATKE GOVORNE FORME U FUNKCIJI RAZVOJA

RITMIČKIH I GOVORNIH SPOSOBNOSTI DECE

Tamara Grujić, Slobodan Balać

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi, R. Srbija

Savremeni pristupi u vaspitno-obrazovnom radu sve više teže interdisciplinarnosti, koja se može postići integrisanim pristupom. Sa aspekta projektnog pristupa, intermedijalne književne sadržaje možemo posmatrati kao savremeno didaktičko sredstvo koje ima višestruku funkciju: ostvaruje veći intelektualni angažman kod dece, podstiče na igru i komunikaciju, pobuđuje emocije i saznanja koja dovode do dodatne kreativnosti, uči apstraktnom razmišljanju i usvajanju simbola, razvija motoričku spretnost i optičku percepciju, podstiče pažnju i umnu

sposobnost. Muzika je važna za potpuni razvoj deteta, na emocionalnoj, socijalnoj, fizičkoj i psihološkoj aktivnosti, budući da se razvijanjem muzičkih sposobnosti ujedno razvija i pojedinac. U radu su prikazani rezultati istraživanja sprovedenog sa ciljem da se ispita povezanost između načina realizacije sadržaja iz oblasti razvoja muzičkog vaspitanja i razvoja govora, i razvoja ritmičkih i govornih sposobnosti dece. Istraživanje je sprovedeno onlajn anketiranjem na uzorku od 275 vaspitača zaposlenih u predškolskim ustanovama na teritoriji R. Srbije. Rezultati istraživanja pokazuju da najveći procenat anketiranih vaspitača smatra da su intermedijalne govorne forme veoma značajne za razvoj ritmičkih i govornih sposobnosti dece, da najveći procenat anketiranih vaspitača često primenjuje intermedijalne govorne forme kao vid jezičke igre (brzalice, razbrajalice, ređalice, pesme uz igru) i da vaspitači generalno imaju pozitivne stavove o stepenu učestalosti primene intermedijalnih govornih formi u cilju razvoja ritmičkih i govornih sposobnosti dece. Rezultati ovog istraživanja svoju praktičnu primenu nalaze kao polazište za unapređivanje vaspitno-obrazovne prakse u vrtićima, kao i kroz implementaciju u odgovarajuće nastavne sadržaje iz oblasti razvoja muzičkog vaspitanja i razvoja govora u visokim školama za obrazovanje vaspitača na teritoriji Republike Srbije.

Ključne reči: razvoj, ritam, govor, intermedijalnost, kratke govorne forme.

INTERMEDIATE SHORT SPEECH FORMS IN THE FUNCTION OF DEVELOPING RHYTHMIC AND SPEECH ABILITIES OF CHILDREN

Tamara Grujić, Slobodan Balać

Preschool Teacher Training College in Kikinda, Serbia

Modern approaches in educational work increasingly strive for interdisciplinarity, which can be achieved with an integrated approach. From the aspect of the project approach, intermedialiterary content can be seen as a modern didactic tool that has multiple functions: it achieves greater intellectual engagement in children, encourages play and communication, arouses emotions and knowledge that lead to additional creativity, learns abstract thinking and symbol acquisition, develops motor dexterity and optical perception, stimulates attention and mental ability. Music is important for the full development of the child, on emotional, social, physical and psychological activity, since the development of musical abilities also develops the individual. The paper presents the results of the research conducted with the aim of examining the connection between the way of realization of content in the field of music education development and speech development, and the development of rhythmic and speech skills of children. The survey was conducted online by surveying a sample of 275 educators employed in preschool institutions in the territory of the Republic of Serbia. The results of the research show that the largest percentage of surveyed educators believe that intermedial speech forms are very important for the development of rhythmic and speech abilities of children, that the largest percentage of surveyed educators often apply intermedia speech forms as a form of language play (rapids, dividers, lines, songs with play) and that educators generally have positive attitudes about the degree of frequency of application of intermedia teaser forms to develop children's rhythmic and speech skills. The results of this research find their practical

application as a starting point for improving educational practice in kindergartens, as well as through implementation in appropriate teaching content in the field of music education development and speech development in higher education schools for educators in the territory of the Republic of Serbia.

Keywords: development, rhythm, speech, intermediality, short speech forms.

ПРИМЕНА БЛУМОВЕ ТАКСОНОМИЈЕ У РАЗЛИЧИТИМ ТЕМАТСКИМ АКТИВНОСТИМА

Драгана Гавриловић-Обрадовић
ОШ „Ђура Јакшић”, Каћ, Р. Србија

У раду се указује на значај Блумове таксономије у формулисању исхода учења, као и у процесу оцењивања. Приложена је и анализа таксономија наставних задатака, циљева и исхода које су сачинили Бенџамин Блум и његови сарадници, која је најчешће употребљавана класификација сазнајних домена, менталних и практичних способности ученика. У другом делу рада показана је и примена Блумове таксономије на примерима тематских активности које су реализоване у нижим разредима основне школе. Тематска настава или интердисциплинарни приступ настави је повезивање садржаја разних предмета у једну целину, избором једне теме и реализације исте. Кроз разне активности, а све са циљем решавања проблема или стицања нових знања и вештина о одабраној теми, остварују се исходи планирани програмом наставе и учења за одеђени разред.

Кључне речи: исходи, учење, таксономија, примена, тематска настава, интердисциплинарност.

APPLICATION OF BLOOM'S TAXONOMY IN THEMATIC ACTIVITIES

Dragana Gavrilović-Obradović
“Đura Jakšić” Elementary School, Kać, Serbia

This paper describes the concepts of goal and „learning outcomes” and their mutual relations, as well as relations to similar pedagogical concepts. A systematic analysis of taxonomies of teaching tasks, goals and outcomes created by Benjamin Bloom and his associates is presented, as the most commonly used classification of cognitive domains, and the mental and practical abilities of students within each domain. The paper also illustrates the importance of Bloom’s taxonomy in formulating learning outcomes, as well as during the grading process. The second part of the paper demonstrates the application of Blum’s taxonomy on the example of Thematic teaching (the thematic day), in an elementary school first grade classroom. Thematic teaching as an interdisciplinary approach connects the content of various subjects into one whole.

Through various, thematically related activities, students are encouraged to be active, creative and curious.

Keywords: outcomes, learning, taxonomy, application, thematic teaching, interdisciplinarity.

PARTICIPACIJA DECE STRANACA U BILINGVALNOM PROGRAMU VRTIĆA

Olgica Stojić, Tatjana Bjeletić, Ivana Nikačev

PU „Dreamland”, Novi Sad, R. Srbija

Rad ukazuje na to kako bilingvizam u vrtiću obezbeđuje učešće i participaciju dece stranaca u razvijanju kvalitetnog realnog programa. PU „Dreamland” u saradnji sa Visokom školomstrukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu, realizuje razvojno istraživački projekat „Efekti pilotiranja bilingvalnog programa u skladu sa savremenom koncepcijom predškolskog”. Protokolom nastalim za potrebe istraživanja, kroz fokus grupe sa roditeljima i konsultovanjem sa decom, praćeni su efekti bilingvalnog programa u šest vaspitnih grupa tokom tri ciklusa. Bilingvalni program je integrisan u realan program, što podrazumeva da jedan vaspitač komunicira na srpskom jeziku sa decom, a drugi vaspitač na engleskom jeziku u svim situacijama delanja i života vrtića. Istovremeno, program neguje interkulturalnost, obezbeđujući prilike deci strancima da, kao aktivni i kompetetni učesnici upoznaju vršnjake sa svojim jezikom, kulturom i tradicijom. Deca drugih kultura tako, svoj jezik i delove kulture integrišu u svakodnevni život i rad u vrtiću, dok ostala djeca postaju bogatija za jedno novo iskustvo koji ih vodi ka uvažavanju različitosti. Navedeno zahteva da vaspitač bude vešt da podrži autentičnost svakog deteta tokom vođenja projekata, ali i da su njegova uverenja bliska slikama o detetu iz „Godina uzleta”, što obezbeđuje participaciju deteta. Prateći ko inicira i kakva je uloga, uključenost i učešće dece stranaca, a poštujući činjenicu da su ona u procesu usvajanja drugog jezika, u vrtiću „Dreamland” je participativnost dece stranaca prisutna kao: od strane odraslih inicirano, uz kolaborativnu (saradničku) poziciju vaspitača (adult initiated, shared decisions with children), sa tendencijom rasta nivoa participacije sa rastom veština deteta. Prvi rezultati potvrđuju da deca usvajaju drugi jezik situaciono, kroz svakodnevnu komunikaciju sa odraslima i drugom decom, zahvaljujući metodičkom pristupu „jedan vaspitač, jedan jezik”. Deca stranci spontano i funkcionalno koriste drugi jezik u različitim vrstama delanja (od rutina, rituala, igre, autentičnim situacijama i u planiranim situacijama učenja) što im omogućava da pitaju, iniciraju, doprinose, uče, učestvuju i participiraju. Engleski jezik obezbeđuje deci strancima kontinuitet obrazovanja, podršku dobrobiti, osećanje pripadnosti u vršnjačkoj zajednici, a svoj deci, osim podrške kompetenciji za komunikaciju na drugom jeziku, obezbeđuje podršku društvenoj i građanskoj kompetenciji, koja je osnovinterkulturalnosti i participacije kao vrednosti kulture vrtića.

Ključne reči: participacija, bilingvizam, interkulturalnost.

PARTICIPATION OF THE FOREIGN CHILDREN IN THE BILINGUAL KINDERGARTEN PROGRAM

Olgica Stojić, Tatjana Bjeletić, Ivana Nikačev

“Dreamland” Preschool Institution, Novi Sad, Serbia

This work indicates how bilingualism in kindergarten ensures the participation of the foreign children in the developing a high-quality realistic program. PU „Dreamland” in cooperation with the Preschool Teacher Training College in Novi Sad, realizes the development research project „Effects of piloting a bilingual program in accordance with the modern conception of preschool education”. With the protocol created for research purposes, through focus groups with parents and consultations with children, the effects of the bilingual program were monitored in six educational groups during three cycles. The bilingual program is integrated into the real program, which means that one teacher communicates with the children in Serbian, and the other one in English in all situations of activities and life of the kindergarten. At the same time, the program fosters interculturality, providing opportunities for foreign children to, as active and competent participants, introduce their peers to their own language, culture and tradition. Children of other cultures thus integrate their language and parts of culture into everyday life and work in the kindergarten, while other children become richer for a new experience that leads them to appreciate diversity. The all above mentioned requires the educator to be skilled in supporting the authenticity of each child during a project leading, but also that his believes are close to creating the image of the child from „Godine uzleta”, which ensures the child's participation. Following who initiates and what is the role, involvement and participation of foreign children, as well as respecting the fact that they are in the process of acquiring a second language, the participation of foreign children, in the kindergarten „Dreamland”, is present as: initiated by adults, with a collaborative position of the educator (adult initiated, shared decisions with children), with a tendency to increase the level of participation with the growth of the child's skills. The first results confirm that children acquire the second language situationally, through everyday communication with adults and other children, thanks to the methodical approach „one teacher – one language”. Foreign children spontaneously and functionally use the second language in different types of actions (the routines, rituals, games, authentic situations, as well as, in planned learning situations) which allows them to ask, initiate, contribute, learn and participate. The English language provides foreign children with continuity of education, support for well-being, a sense of belonging in a peer community, and for the native speaking children, in addition to supporting competence

for communication in another language, it provides support for social and civic competence, which is the basis of interculturality and participation as a value of kindergarten culture.

Keywords: participation, bilingualism, interculturality.

МУЗИКА И ПОКРЕТ У ФУНКЦИЈИ РАНОГ РАЗВОЈ ДЕЦЕ

Слободан Балаћ, Богдан Томић, Ангела Месарош Живков

Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Р. Србија

Интеграција музике и покрета обједињује оне сензорне системе који неуро биолошким процесом долазе преко наших чула попут слуха и кретања. Музика покрет чини слободнијим у развоју наших унутрашњих сензација тежећи слободи за изразом креативности, инспирације и препуштању игри кроз ритмички покрет и разумевање музичке хармоније. Проблем истраживања је утврђивање значаја музике и покрета у интегрисаном приступу у развоју деце предшколског узраста. Предмет истраживања су развој координације, равнотеже и осећаја за ритам код деце предшколског узраста, као и мишљење васпитача о интегрисаном приступу у примени музике и покрета. Полазећи од сазнања да је сензибилан период за развој координације покрета око шесте године живота а равнотеже између четврте и осме године намеће се питање односно потреба свакодневног програмираног физичког вежбања уз музику како би деца развијала упоредо и ритам покрета неопходан за успех у сваком спорту. Истраживање је делом неексперименталног карактера чији се садржај огледа у испитивању ставова васпитача о значају примене музике и покрета у функцији развоја деце предшколског детета. Други део истраживања се односи на утврђивање ефеката програмираног физичког вежбања са акцентом на примену интегрисаног приступа на развој координације, равнотеже и осећаја за ритам. На основу добијених резултата може се закључити да је програмирано физичко вежбање са акцентом на примени садржаја са интеграцијом физичког и музичког васпитања довело до позитивних ефеката у развоју координације, равнотеже и осећаја за ритам, као и да васпитачи имају позитиван став о значају примене музике и

покрета у функцији развоја деце предшколског детета и да га користе у складу у пројектима у зависности од теме.

Кључне речи: музика, покрет, програмирано физичко вежбање, васпитачи, деца предшколског узраста.

MUSIC AND MOVEMENT IN EARLY CHILDREN'S DEVELOPMENT

Slobodan Balać, Bogdan Tomić, Angela Mesaroš Živkov

Preschool Teacher Training College in Kikinda, Serbia

Integration of music and movement combines the sensory systems which reach our senses, such as hearing and movement through neuro-biological processes. Music makes movement freer in the development of our inner sensations striving towards freedom in expressing creativity, inspiration and engaging in play through rhythmic movement and understanding music harmony. The research problem is to determine the significance of music and movement in the integrated approach in the development of preschool-aged children. The research subject is the development of coordination, balance and sense of rhythm in preschool-aged children, as well the opinions of preschool teachers on the integrated approach in using music and movement. Starting from the awareness that the sensitive period for the development of movement coordination is around the age of six, and the one for the development of balance between the ages of four and eight, question arises on the need for everyday programmed physical exercise accompanied by music in order for the children to simultaneously develop the rhythm of movement necessary for success in any sport. Research is partially non-experimental in its character, and its main task is to examine the attitudes of preschool teachers on the importance of using music and movement to serve the early children's development. The second part of the research is concerned with determining the effects of programmed physical exercise with an emphasis on applying the integrated approach when working on the development of children's coordination, balance and the sense of rhythm. Based on the results obtained, it can be concluded that programmed physical exercise, focusing on educational contents of integrated physical and music education, has a positive effect on the development of children's coordination, balance and sense of rhythm. It can also be concluded that the preschool teachers have positive attitudes on the importance of using music and movement to

promote the development of preschool-aged children and that they use them in their projects, in accordance with the project topics.

Key words: music, movement, programmed physical exercise, preschool teachers, preschool-aged children.

CIRKUS U OBRAZOVANJU: O VREDNOSTIMA, PRINCIPIMA I MOGUĆNOSTIMA

Nataša Tasić

Akademija vaspitačko-medicinskih strukovnih studija, Kruševac, R. Srbija,

Savremeni cirkus je izvođačka umetnost uobličena tokom druge polovine 20. veka, oslonjena na tekovine tradicionalnog cirkusa koji potiče iz doba antike, ali bez zloupotrebe životinja. Reč je o interdisciplinarnoj formi kojom se kroz estetske potencijale balansiranja, klovnovskih tehnika, manipulacije objektima, akrobatike i drugih srodnih veština posreduje ideja o svetu u kome živimo. Cirkus po svojoj prirodi predstavlja otvoren i inkluzivan koncept, što ga čini lako pristupačnom obrazovnom aktivnošću koja doprinosi razvoju dece svih uzrasta. Cilj ovog rada je sagledavanje edukativnih potencijala cirkuske umetnosti: kako iz perspektive postojećih teorijskih napisa, tako i kroz studiju slučaja zasnovanu na praksi koja se razvija u novosadskoj školi cirkusa „Cirkoneo”.

Ključne reči: savremeni cirkus, cirkuska umetnost, obrazovanje, škola, Cirkoneo.

CIRCUS IN EDUCATION: VALUES, PRINCIPLES, POSSIBILITIES

Nataša Tasić

Academy of Applied Preschool Teaching and Health Studies, Kruševac, Serbia

Contemporary circus is a performance art shaped during the second half of the 20th century, based on the legacy of the traditional circus that dates back to antiquity, but without the abuse of animals. It is an interdisciplinary form that conveys the idea of the world in which we live through the aesthetic potential of balancing, clown techniques, manipulation of objects,

acrobatics and other related skills. By its nature, circus is an open and inclusive concept, which makes it an easily accessible educational activity that contributes to the development of children of all ages. The goal of this work is to look at the educational potential of circus art: both from the perspective of existing theoretical writings, and through a case study based on the practice that develops in the circus school „Circoneo” in Novi Sad.

Keywords: contemporary circus, circus art, education, school, Circoneo.

UMETNOST CIRKUSA U SVAKODNEVICI DETETA – RADIONICA

Dragan Jajić Vladislavljev

UG „Kreativni pogon”, Novi Sad, R. Srbija

Radionica ima za cilj da učesnike upozna sa sličnostima i razlikama savremenog i tradicionalnog cirkusa i načinima kako primena tehnika savremenog cirkusa i cirkuske pedagogije utiče na psiho-socijalni, fizički, zdravstveni status dece predškolskog uzrasta. Multidisciplinarnost cirkusa i njegovi benefiti biće prikazani kroz radionicu cirkuskih veština koji se primenjuju u predškolskom uzrastu i učesnicima radionice ilustrovati osećaj koji stvara susret sa demistifikacijom cirkusa kao nečega sto je rezervisano samo za ljude sa posebnim fizičkim sposobnostima. Otvorićemo pitanja na koje načine cirkus gradi međusobno poverenje, samopouzdanje, razvija empatiju, saradnju i druge važne kompetencije.

Ključne reči: cirkuska pedagogija, samopouzdanje, saradnja.

CIRCUS ART IN CHILDREN’S EVERYDAY LIVING – WORKSHOP

Dragan Jajić Vladislavljev

“Kreativni pogon” Citizen Association, Novi Sad, Serbia

The workshop aims to familiarize participants with the similarities and differences of contemporary and traditional circus and how the application of contemporary circus techniques and circus pedagogy affects the psycho-social, physical, and health status of preschool children. The multidisciplinary of the circus and its benefits will be shown through a workshop of circus skills that are applied in preschool age, and the participants of the workshop will illustrate the feeling created by the encounter with the demystification of the circus as something that is reserved only for people with special physical abilities. We will open discussion about how the circus builds mutual trust, self-confidence, develops empathy, cooperation and other important competencies.

Keywords: circus pedagogy, selfconfidence, team work.

PORODIČNO ORJENTISANE RANE INTERVENCIJE U SVAKODNEVNOM KONTEKSTU DETETA
SA POTREBOM ZA DODATNOM PODRŠKOM

Otilia Velišek-Braško, Dijana Kopunović Torma

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad, R. Srbija

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Kikindi, R. Srbija

Rani uzrast, obuhvata period od rođenja do 5-6 godine života, je dinamičan, kompleksan i izuzetno senzitivan period razvoja dece, što ovaj period čini temeljom daljeg razvoja i ranog učenja. Danas je prihvaćeno shvatanje da rani razvoj dece i smatra se da je to period kada postoji najveći uticaj na kasniji razvoj dece, posebno kada govorimo o dece sa smetnjama urazvoju i invaliditetom. Osim dece kod koje je već prepoznata razvojna smetnja, ranaintervencija je namenjena i deci kod koje postoji rizik ili povećana verovatnoća da će se javiti odstupanja u razvoju. Programi rane intervencije obuhvataju ranu dijagnostiku, ranu intervenciju, odnosno stimulaciju razvoja, kao i osnaživanje porodice i davanje podrške iz oblasti zdravstvene, obrazovne i socijalne zaštite. Pre nekoliko godina pravio se novi model porodično orijentisane rane intervencije (PORI) za decu sa odstupanjem i smetnjama u razvoju. U radu se analizira novi model PORI za decu kojoj je potrebna dodatna podrška u razvoju i učenju, putem deskriptivne metode, sa ciljem da identifikuje šta je „novo” u odnosu na postojeći program i da se prepozna šta je inovativno u novom modelu rane intervencije. Nalazi analize ukazuju da PORI karakteriše transdisciplinarni pristup, koji podrazumeva holističko shvatanje deteta i integrisani pristup učenju, te se u skladu sa tim i ostvaruje podsticaj razvoja ranog uzrasta u porodici i u vrtićima, odnosno prirodnom okruženju. Dete najlakše i najbolje uči u okruženju u kome dobija podršku i u kome se oseća sigurno i kada uči sa onima kojima najviše veruje. U novom modelu se podrazumeva da roditelji i stručnjaci zajedno, kao partneri, kreiraju podršku kojom će negovati i podsticati dečji razvoj. Samo stabilni i osnaženi roditelji mogu da se suoče sa teškoćama i podrže razvoj i učenje deteta u različitim svakodnevnim kontekstima, kroz porodične rutine. PORI prepoznaju porodicu kao centralno mesto u ranom detinjstvu.

Ključne reči: rani uzrast, dete, dodatna podrška, porodica, rana intervencija.

FAMILY-ORIENTED EARLY INTERVENTIONS IN THE EVERYDAY CONTEXT OF A CHILD
WITH A NEED FOR EXTRA SUPPORT

Otilia Velišek-Braško, Dijana Kopunović Torma

Preschool Teacher Training College Novi Sad, Serbia

Preschool Teacher Training College in Kikinda, Serbia

The early age, including the period from birth to 5-6 years of age, is a dynamic, complex and extremely sensitive period of children's development, which makes this period the foundation for further development and early learning. Today, it is accepted that the early development of children is the period what makes the greatest impact on the later development of children, especially when we are talking about children with developmental disorder and disabilities. In addition to children who have already been diagnosed with a developmental disorder, early

intervention is also intended for children who are at risk or have an increased likelihood of developing disorder. Early intervention programs include early diagnosis, early intervention, i.e. stimulation of development, as well as family empowerment and support in the field of health, education and social protection. A few years ago, a new model of family-oriented early intervention (FOEI) was created for children with developmental disorder and disabilities. The paper analyzes the new FOEI model for children who need additional support in development and learning, through a descriptive method, with the aim of identifying what is „new” in relation to the existing program and to recognize what is innovative in the new model of early intervention. The findings of the analysis indicate that FOEI is characterized by a transdisciplinary approach, which implies a holistic understanding of the child and an integrated approach to learning, and accordingly the stimulation of early childhood development in the family and in kindergartens, i.e. the natural environment, is achieved. A child learns most easily and best in an environment where he is supported and feels safe and when he learns with those he trusts the most. In the new model, it is understood that parents and experts together, as partners, create support that will nurture and encourage children's development. Only stable and empowered parents can face difficulties and support the child's development and learning in different everyday contexts, through family routines. FOEI recognizes the family as central to early childhood.

Keywords: early age, child, extra support, family, early intervention.

„RECEPTI ZA RODITELJSTVO” KAO POTREBA
U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU SAVREMENE PORODICE

Olgica Pušić Ugrnov, Nikolina Ilić
PU „Dobra vila”, Novi Sad, R. Srbija

Prateći savremeno roditeljstvo, stiče se utisak da se puno govori o roditeljstvu i da roditelji, više nego ikad, imaju razvijenu svest o važnosti svoje uloge za dobrobit deteta. U mnoštvu neprimenjive teorije sa jedne strane i puno neproverenih, instant saveta na društvenim mrežama sa druge strane, često osećaju roditeljsku nemoć. Cilj ovog rada je analiza potreba roditelja za osnaživanjem u roditeljskoj ulozi i procene kapaciteta predškolske ustanove da izađe u susret potrebama roditelja u ovom segmentu. Na osnovu praćenja realizovanih individualnih kontakata vaspitača i medicinskih sestara vaspitača i članova porodice, uočeno je da roditelji često ne umeju da se snađu u najjednostavnijim, svakodnevnim vaspitnim situacijama. Sa druge strane, vaspitači i medicinske sestre vaspitači koji dolaze u neposredan kontakt sa roditeljima često ne umeju da konkretizuju savet koji daju roditeljima, te ne izlaze u susret roditeljskim potrebama. Na osnovu rezultata ankete sprovedene među roditeljima i analizom evidencija o individualnim razgovorima sa roditeljima, uočeno je da postoji potreba da se roditelji osnaže u roditeljskoj ulozi i da im se daju konkretne smernice. Na osnovu analize rada vaspitača i medicinskih sestara vaspitača i sprovedene ankete, uočeno je da im nedostaju kompetencije u ovoj oblasti, kako bi predstavljali sigurnu bazu i kvalitetan izvor informacija. Vođeni uočenim potrebama, smatramo da je važno da se što većem broju roditelja pomogne u

rešavanju konkretnih problema, kao i da se edukuju o različitim mogućnostima uticaja na dečiji razvoj. Kako bi se izašlo u susret potrebama porodice, potrebno je edukovati i sve one koji su u svakodnevnom, neposrednom kontaktu sa roditeljima.

Ključne reči: roditeljstvo, podrška, vaspitanje, dete, vaspitači.

“RECIPES FOR PARENTING” AS A NECESSITY
IN THE EVERYDAY LIFE OF A MODERN FAMILY

Olgica Pušić Ugrnov, Nikolina Ilić

“Dobra vila” Kindergarten, Novi Sad, Serbia

Following contemporary parenthood, it is observed that a lot is being said about parenting and that parents, more than ever, have a developed awareness of the importance of their role for the well-being of the child. Amidst the multitude of inapplicable theory on one hand and many unverified, instant advice on social networks on the other, parents often feel parental powerlessness. The aim of this paper is to analyze the needs of parents for empowerment in the parental role and to assess the capacity of the preschool institution to meet the needs of parents in this segment. Based on monitoring the realized individual contacts of educators and nurse-educators and family members, it was observed that parents often do not know how to cope in the simplest, everyday educational situations. On the other hand, educators and nurse-educators who come into direct contact with parents often do not know how to concretize the advice they give to parents, and do not meet the needs of parents. Based on the results of a survey conducted among parents and an analysis of records of individual conversations with parents, it was noted that there is a need to empower parents in the parental role and to provide them with specific guidelines. Based on the analysis of the work of educators and nurse-educators and the conducted survey, it was observed that they lack competencies in this area, in order to represent a secure base and a quality source of information. Guided by the observed needs, we believe that it is important to help a large number of parents in solving concrete problems, as well as to educate them about various possibilities of influencing child development. In order to meet the needs of the family, it is necessary to educate all those who are in daily, direct contact with parents.

Keywords: parenting, support, education, child, educators.

EDUKATIVNI PORODIČNI PROGRAMI U MUZEJU VOJVODINE

Slađana Velendečić, Tatjana Ljubojević
Muzej Vojvodine, Novi Sad, R. Srbija

Porodica je najvažniji deo života svakoga pojedinca i predstavlja prvi korak u sticanju osnovnih životnih vrednosti. Njen uticaj je presudan ne samo na formiranje pojedinca nego, posredno i na čitavo društvo. Kada posmatramo porodicu u kontekstu odrastanja, jasno je da funkcionalna porodica detetu pruža osećaj pripadnosti, uvažavanja i безусловnu podršku i ljubav. Upravo u ovom okruženju dete se uči raznim veštinama, sposobnostima i praksama od svog prvog koraka. Osim što utiče na detetovo vaspitanje, porodica ima važnu ulogu i u formiranju karaktera pojedinca, a samim tim i njegove budućnosti. Bez sumnje, roditelji i porodica čine detetove prve i najvažnije uspomene u životu, ali i prvu vezu za uspostavljanje društvenih odnosa. Mnoge navike se formiraju upravo u detinjstvu, pod okriljem porodičnih odnosa, a jedna od njih je odnos prema kulturi i način konzumacije kulture. S druge strane, posmatrano u dugom hodu ljudske istorije kultura je bila njen nerazdvojni deo i jedna od najvažnijih karakteristika, kako čoveka tako i ljudskog društva uopšte. Zbog toga je dostupnost kulturnih sadržaja posebno važna u detinjstvu zato što se tada formiraju kulturne potrebe i navike. Jednako je važna i njihova raznovrsnost jer potvrđeno je da različiti kulturni sadržaji doprinose razvoju ličnosti, introspekciji i kognitivnim sposobnostima, a naročito jačanju kreativnosti pojedinca. U svetskoj muzeologiji još od početka sedamdesetih godina 20. veka jača shvatanje da je u muzejima, uz muzejski predmet, na pijedestalu i muzejski posetilac i posebna pažnja se počinje posvećivati potrebama posetilaca kroz osmišljavanje najraznovrsnijih edukativnih i interpretativnih programa. Tome su u prilog išli i rezultati istraživanja u oblasti razvojne psihologije o uticaju kulture na razvoj ličnosti. Iz navedenog lako je zaključiti da muzeji mogu igrati značajnu ulogu u osmišljavanju kvalitetnog i radnog i slobodnog vremena deteta, pružajući prilike za učenje, kreativnost, socijalizaciju i zabavu. Takođe kreiranjem posebnih programa namenjenih porodici, odnosno partnerskoj poseti roditelja i dece istovremeno, može doprineti jačanju veza između roditelja/staratelja i dece. Na taj način kvalitetnim kulturnim sadržajima Muzej može izvršiti višestruk uticaj – osnažiti pojedinca, porodicu i društvo u celini. Uzimajući u obzir sve ove aspekte, muzeji predstavljaju vredan resurs za decu i njihove roditelje, omogućavajući im da kvalitetno provedu slobodno vreme dok istovremeno uče, zabavljaju se, povezuju i razvijaju se. Muzej Vojvodine, kao jedna od najstarijih muzejskih institucija u našoj zemlji sa edukativnom praksom dugom gotovo pola veka ovu mogućnost koristi. Decenijama unazad stvara se sistem edukativnih praksi i osmišljavaju se različiti programi za sve kategorije publike. Među njima posebno mesto zauzimaju programi namenjeni deci uzrasta od 5 do 14 godina. Oni se mogu podeliti u dve velike kategorije – školske i porodične programe. Školski programi se oslanjaju uglavnom na redovne nastavne planove i programe, dok se porodični programi oslanjaju na muzejske eksponate ili segmente stalne i tematskih izložbi Muzeja.

Cljučne reči: Porodica, kultura, muzej, edukativni program.

EDUCATIVE PROGRAMS FOR FAMILIES IN THE MUSEUM OF VOJVODINA

Slađana Velendečić, Tatjana Ljubojević
Museum of Vojvodina, Novi Sad, Serbia

The family is the most important part of every individual's life and represents the first step in acquiring basic life values. The family is the basic cell of every society, and its influence is decisive not only on the formation of an individual, but indirectly on the whole society. When we look at the family in the context of growing up, it is clear that a functional family provides the child with a sense of belonging, appreciation and unconditional support and love. It is in this environment that the child is taught various disciplines, skills, abilities and practices from his first step. In addition to influencing the child's education, the family also plays an important role in the formation of an individual's character, and thus his future. Without a doubt, parents and family are a child's first and most important memories in life, but also the first link for establishing social relationships. Many habits are formed in childhood, under the auspices of family relationships, and one of them is the attitude towards culture and the way culture is consumed. On the other hand, observed in the long course of human history, culture was its inseparable part and one of the most important characteristics, both of man and of human society in general. This is why the availability of cultural content is especially important in childhood, because this is when cultural needs and habits are formed. Their diversity is equally important because it has been confirmed that different cultural contents contribute to personality development, introspection and cognitive abilities, and especially to the strengthening of individual creativity. In world museology, since the beginning of the seventies of the 20th century, the understanding that in museums, along with the museum object, the museum visitor is also on the pedestal, and special attention is being paid to the needs of visitors through the creation of the most diverse educational and interpretative programs. This was supported by the results of research in the field of developmental psychology about the influence of culture on personality development. From the above, it is easy to conclude that museums can play a significant role in creating quality work and free time for children, providing opportunities for learning, creativity, socialization and fun. Also, by creating special programs intended for families, partner visits of parents and children at the same time, it can contribute to strengthening the bonds between parents/guardians and children. In this way, with quality cultural content, the Museum can have a multiple impact - empowering the individual, family and society as a whole. Considering all these aspects, museums are a valuable resource for children and their parents, allowing them to spend quality free time while learning, having fun, connecting and developing. The Museum of Vojvodina, as one of the oldest museum institutions in our country with almost half a century of educational practice. Decades ago, a system of educational practices was created and various programs were designed for all categories of the audience. Among them, a special place is occupied by programs intended for children aged 5 to 14 years. They can be divided into two large categories - school and family programs. School programs rely mainly on regular curricula, while family programs rely on museum exhibits or segments of the Museum's permanent and thematic exhibitions.

Keywords: family, culture, educational programs, museums.

SVAKODNEVNI ŽIVOT DETETA U OBLASTI INKLUZIJE: IZAZOVI, ISKUSTVA I PODRŠKA

Bojana Subašić, Otilia Velišek-Braško

Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Novi Sad, R. Srbija

U ovom radu analiziran je svakodnevni život dece u inkluzivnom kontekstu, fokusirajući se na izazove, iskustva i podršku koju dobijaju. Istraživanje obuhvata tri ključne oblasti: porodično okruženje, društveno angažovanje i obrazovno iskustvo. Rad ima za cilj da pruži sveobuhvatan pregled kako uslovi našeg društvenog konteksta omogućavaju inkluziju i utiču na svakodnevno funkcionisanje deteta u pomenutim aspektima, identifikujući ključne faktore koji podržavaju ili ometaju njihov razvoj kao i glavne izazove sa kojima se suočavaju. Metoda koja je korišćena je deskriptivna, koja nam omogućava da sistemski i precizno opišemo stvarnost sa kojom se deca kojoj je potrebna dodatna podrška susreću, oslanjajući se na bogatstvo kvalitativnih podataka prikupljenih iz različitih izvora. Nalazi ukazuju na brojne izazove u svakodnevnom životu dece u kontekstu inkluzije, prvenstveno u porodičnom okruženju, a najviše u društvenom angažovanju.

Ključne reči: Inkluzija, pružanje podrške, svakodnevno funkcionisanje.

EVERYDAY LIFE OF CHILDREN IN THE CONTEXT OF INCLUSION: CHALLENGES, EXPERIENCES, AND SUPPORT

Bojana Subašić, Otilia Velišek-Braško

Preschool Teacher Training College Novi Sad, Serbia

In this paper, the everyday life of children in an inclusive context is analyzed, focusing on the challenges, experiences, and support they receive. The research encompasses three key areas: family environment, social engagement, and educational experience. The aim of the paper is to provide a comprehensive overview of how the conditions of our social context enable inclusion and affect the daily functioning of children in these aspects, identifying the key factors that support or hinder their development, as well as the main challenges they face. The method used is the descriptive method, which allows us to systematically and precisely describe the reality faced by children who need additional support, relying on a wealth of qualitative data collected from various sources. The findings indicate numerous challenges in the daily life of children in the context of inclusion, primarily in the family environment, and especially in social engagement.

Keywords: inclusion, providing support, daily functioning.

ЗАШТО ДЕЦА ПРОВОДЕ МАЊЕ ВРЕМЕНА У ПРИРОДНОМ ОКРУЖЕЊУ?

Снежана Ставрева Веселиновска, Аница Јанковска

Универзитет „Гоце Делчев“, Штип, Педагошки факултет, Р. Северна Македонија

Животот на децата радикално се промени во текот на изминатите неколку години. Децата имаат малку слободно време. Нивните животи се структурирани, организирани и темпирани речиси до минута. Денешните деца се помалку поврзани со природниот свет отколку во кое било друго време во историјата. Слободното време повеќе не се поминува на отворено, во природа. Се поголем број истражувања покажаа дека природниот свет има бројни придобивки за децата и возрасните. Иако сè уште е мистериозно како умот, телото и духот добиваат од изложувањето и искуствата со природата, емпириските докази не принудуваат да ги преиспитаме и преиспитаме животите на денешните деца. Оваа природна врска е заменета на различни начини - поголема интеракција со дигиталниот („приклучен“) свет, помалку неструктурирана игра на отворено и преку растечка урбанизација. Оваа намалена изложеност на природата има последици кои штотуку почнуваме да ги разбираме. Истражувањата низ дисциплини сега сугерираат дека ова исклучување (и фигуративно и буквално) има далекусежни последици за здравјето и благосостојбата и на поединците и на природната средина во која тие дејствуваат. Децата се попатетни, кооперативни, посреќни и поздрави кога имаат чести и разновидни можности за слободна и неструктурирана игра на отворено. Во овој труд ги претставуваме резултатите од истражувањата направени на деца од 3-7 години во градинките во урбана и рурална средина. Статистички се обработуваат резултати од кои добиените резултати ни даваат заклучок за поврзаноста на децата со природната средина.

Кljučне reči: деца, природа, природен свет, природна врска, градинки.

WHY DO CHILDREN SPEND LESS TIME IN THE NATURAL ENVIRONMENT?

Snezana Stavreva Veselinovska, Anica Jankovska

Goce Delcev University, Stip, Faculty of Educational Sciences, Republic of North Macedonia

The lives of children have radically changed over the past few years. Children have little free time. Their lives are structured, organized, and timed nearly to the minute. Today's children are less connected to the natural world than at any other time in history. No longer free time is spent outdoors, in the nature. A growing body of research has demonstrated that the natural world holds numerous benefits for children and adults. While it is still mysterious just how the mind, body and spirit gain from exposure to and experiences with nature, empirical evidence forces us to reexamine and rethink the lives of today's children. This natural connection has been replaced in various ways – greater interaction with the digital ('plugged-in') world, less unstructured outdoor play, and via growing urbanization. This decreased exposure to nature has consequences that we are just beginning to understand. Research across disciplines now suggests that this disconnect (both figurative and literal) has far-reaching consequences for the health and well-being of both individuals and the natural environment in which they act.

Children are smarter, cooperative, happier and healthier when they have frequent and varied opportunities for free and unstructured play in the outdoors. In this paper we represent the results from research made on children from 3-7 years old age in kindergartens in urban and rural environment. Results are statistically processed from which the results obtained give us the conclusion about the connection of the children with the natural environment.

Keywords: children, nature, natural world, natural connection, kindergartens.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

316.728-053.4(048.3)

**МЕЂУНАРОДНА интердисциплинарна научностручна конференција
"Свакодневни живот детета" (3 ; 2024 ; Нови Сад)**

Knjiga sažetaka / Međunarodna interdisciplinarna naučnostručna konferencija
"Svakodnevni život deteta", 22-23. novembar 2024, Novi Sad = Book of abstracts /
International Interdisciplinary Scientific Conference "Everyday Life of Children", 22nd-23rd
November 2024, Novi Sad; [urednik Lada Marinković]. - Novi Sad: Visoka škola strukovnih
studija za obrazovanje vaspitača, 2024 (Novi Sad: Sajnos). - 47 str.; 30 cm

Rezimei na srp., engl. i mak. jeziku. - Tiraž 50.

ISBN 978-86-85447-45-7

a) Социологија свакодневног живота - Предшколска деца - Зборници - Апстракти

COBISS.SR-ID 156568329
